

SZAMMOS

Politikai, társadalmi, közéleti, kulturális folyóirat * 2019. április * I. évfolyam 4. szám

Kultúrharca — érdekek harca

Ha szétnézünk magunk körül, azt tapasztaljuk, hogy kezd háttérbe szorulni a kultúra, igen sok magas tisztséget betöltő embertől is távol áll a kulturáltság, életstílusára egészen más jellemző. Valahol mégis fontos szerepet játszik a kultúrára való hivatkozás, fontos a kulturális életben való részvétel, erre utal a már évtizedek óta dúló kultúrharca. A kultúráirányítás sok kárt okozott nemcsak a kulturális életnek, hanem mindazoknak a területeknek is, amelyekre a kultúra hatással van. Orbán János Dénes költő, kultúraszervező így vélekedik a kultúrharcról: „Ez a pszeudoközösség, mely a rettegésre és Stockholm-szindrómára épült, sajátította ki magának a magyar irodalmat és védi foggal-körömmel, mintha az a sajátja lenne, és tiltakozik vehemensen minden ellen, ami monopóliumát érinti, mintha az irodalom nem a nemzet monopóliuma lenne, hanem egy klikké... elitizmusával, gőgjével, beltenyészetével felszámolta magát, nemzetművelő intézmény helyett rétegtudatává vált.” Egemással szemben álló táborok mondják a maguk igazát a művészet háza táján,

nehéz lenne eldönteni, ki mondja ki a végső igazságot abban, hogy mit lehet ma művészetnek tekinteni.

A Magyar Költészet Napján próbáljunk meg csak a verseknél maradni. Székely János az Egy rögeszme genezise című kötetében közölt, 1973-ban írt *Ars poetica* című esszéjében így ír: „A költészet meghalt. (...) Költői hitvallásom... ma már csak egy szó. *Ars poeticám* a hallgatás. Versem... versem: a csend.” Nagy port vertek fel akkor ezek a kijelentések, sokan ma sem ismerik el. De hogy jutott el Székely János ezekhez a felismerésekhez? — tesszük fel a kérdést azóta is. Székely János azt vallotta, hogy a modernnek meggyőzték arról, hogy a régi módon nem lehet már írni. A konzervatívok pedig arról, hogy az új módon nem érdemes. A költészet meghalt. A költészet, amiért évezredek során legjobbaink mindenüket odaadták, ami úgyszólván életük értelme volt, meghalt.

Ennek ellenére ma is gyakran beszélünk arról, hogy mennyire nagy szükség van a költészetre éppen a mai érzéketlen világban, mennyire lét-

fontosságú, mennyire nélkülözhetetlen. Ma is műveljük és főleg védelmezzük a költészetet anélkül, hogy tudnánk, mire való. Holott ami csakugyan szükséges, annak nem kell bizonygatni szükségességét. Ami elevenen él, annak nem kell hangoztatni a létét. A költők és az irodalmárok igyekeznek bebizonyítani művészetükről, hogy az mennyire nélkülözhetetlen. Pedig tudják sokan, hogy amit művelnek, annak nincs már értelme, de ha már erre tették az életüket, ha minden érdekük ehhez fűződik, az ellenkezőjéről próbálják meggyőzni önmagukat és a világot is. Mégsem nyugodhatunk bele abba, hogy ne kapjunk választ korunk nagy kérdésére: hova vezet a kultúrharca? Ha befejeződik, mi lesz a győztesekkel, és mi a vesztesekkel? Mert minden harcnak vannak győztesei és vesztesei. A kultúrharca a legtöbb szempontból az érdekek harca. Az ilyen harcokból pedig a legjobb kimaradni. Mert az igazi győztesek azok, akik egyik oldalra sem állnak, hanem azokat a verseket olvassák, amelyekkel képesek azonosulni.

Elek György

József Attila dialógusok

Ugyan kérem, mondja, mi ez a vonatos story? Folyton ezen ketyeg. Lassan unalmas. Mit akar kihozni belőle? Hiába magyarázom önnek. Nem érti a lényegét. Pontosítok, nem akarja megérteni a lényegét. Önnek a vonat egy puszta jármű. Sínekkel. Szerelvényekkel. Mozdonyvezetővel. Jegyellenőrrel. Állomással. Vonatjeggyel. Igen, kérem, ez ennyire egyszerű. Egy közlekedési eszköz, ami elvisz A-ból a B-be. Ennyi. Télen megfagy rajta, nyáron az izzadságszagtól és a döglesztő melegtől öklendezve menekül egyik fülkéből a másikba. És az a zötyögés, kérem, és az a bűz. Igen. Az a szag. Tipikus vo-na-to-zás-szag és ritmusos ütem, amit ha hosszú út után leszáll, még órákig hall. Dobol a dobhártyája. Fülbezötyögő melódia. Ha ráhangolódik, már hallom is. Ha! Hallja? Nem, már évek óta nem utaztam vonaton. Maga mikor szállt fel utoljára? A héten. És mi volt az úti cél? Semmi, kérem, csak vonatoztam. Egyedül? Nem. Velem volt József Attila összeje.

#nemvagyegyedülatikám

Igen, kérem, hallgatom. Jaj, nekem ez nagyon új. Tudja, még sosem... Igen, ezzel vannak még páran, de kérem, ne aggódjon, mondja, miért jött. Nem tudom, azt mondták, utána jobb lesz. Megszűnik a fájdalom. Mert tudja. Nagyon fáj! Hogy ön majd segít. Értem. Bizonyára akkor már minden kötél szakadt, hogy eljött. De megnyugtathatom. Minden orvosolható. Jó kezekben van. Vegyen egy nagy levegőt. Bordakosárba. Ne nézzen ily hitetlenkedve rám, kérem, nem bevásárlókosarat mondtam. Szívja mellre. Úgy. Most pedig fújja ki. Még egyszer. Ismétlje meg. Újra. Nagy levegő. Fújja ki. Ūrítse ki teljesen a tüdejét. Ezt még tízszer. Tízszer? De hát kérem, kifogyok a szuszából. Ugyan, ne aggódjon. Csak lélegezzen. De uram, nem épp ezért jöttem. Lélegezni otthon is tudok. Ezért jött, csak nem tudott róla. A lelkét szeretné meggyógyítani. Ahhoz pedig nem kell veyen mást csak

#levegőt.

Uram. Kérem, menjen tovább. Itt nem állhat meg, sajnálom. Hogyhogy nem állhatok meg? Hol írja? Egy tábla sincs erre. Nem állhat meg és kész. Maga mégis kicsoda, hogy megtiltta? Itt terveztem megpihenni. Már eldöntöttem. Jó előre kinéztem a helyet. Itt pont megfelelne. Sajnálom, de el kell keserítenem. Ez a hely már foglalt. S ki foglalta le? Mikor? Milyen jogon? Én. Alanyi jogon. 1937. december 3-án. Ez a sínszakasz az enyém. Maga keressen magának jobb halált. Ez az opció már elkelt.

#jözsefattila

Haló. Haló. Kérem. Segítsenek. Kérem... Jó napot. Ön a segélyhívó számot hívta. Tartsa a vonatot. Azonnal kapcsoljuk. Telefonbeszélgetését rögzítjük. Megértését köszönjük. I-igen. Rendben. Háló. Jó napot kívánok. Nevét, címét. Jó napot. Attila. Váci utca 9. Ön ki? Jó napot, Attila. Flóra vagyok. Kérem, mondja, mi történt. Küldjünk ki önért autót? Mentőt? Tűzoltókat? Flóra, ugye? Igen. Kérem, uram, mi a baj? Tudja, azt hiszem, meg fogok halni. Ismét. Talán eltűnök hirtelen. Mozdulni se bírok. Levegőt! Tudja, levegőt is alig kapok! S már egy hete csak... Uram, nem értem, mit beszél. A mentősök úton vannak. Eltört valamije? Nem hiszem, Nóra, v-vagyis Flóra. De. Fáj. Nagyon fáj. Azt se tudom hol vagyok. Csak egy szoba meg egy plexifal. Uram, de otthon van, ugye? Nem. Akkor? Nem tudom, várjon, körülnézek. Nem látok senkit. Pedig még nemrég mint ha millió szempár szegeződött volna rám. Nem értem. Beszéljen világosan. Üljön le. Rendben. Ülök. Le tudná írni, mi és hogyan történt? Flóra, ugye? Igen. Nem is értem, Flóra. Minden rendben volt. Ahogy szokott. De már harmadnapja nem eszek. Akkor, Attila lehet az a baj. Nagyon rosszul vagyok, tudja, a vasútnál lakom. Erre sok vonat jön-megy. Nem értem. Ezzel mit akar mondani, Attila? Kérem, szólítson Atikámnak! Tudja, én meghalok. Uram. Atikám. Nem vérzik sehol, ugye? Érkezik a mentősereg. Flóra, magának igazán szép hangja van, még szívesen elhallgatnám,

de el kell tegyem a kést a kezemből. Na meg átváltok repülő üzemmódba. Leoltották a villanyt. Kezdődik!

Nincs hálózati kapcsolat. A hívott szám nem elérhető. Kérem az előadás végén tárcsázza újra.

#mondjadatikám
#pestiszínház
#vecseihmiklós
#nézzétekmegtiis

A költészet számtalan lehetőséget nyújt

Mi is a költészet? Számomra a költészet egy olyan módja az önkifejezésnek, amely nem csak a költőről mesél, hanem valamilyen mondanivalóval rendelkezik minden egyes olvasó számára. De ahány ember, annyi ötlet, gondolat, akár érzés merül fel e kérdés hallatán. Sokan sokfélék vagyunk, de szerintem bizonyos témák mindannyiunkat összekötnek. Merem remélni, hogy a költészet is egy ezek közül.

Könnyű belátni, hogy a költészet megítélése rengeteget változott az évszázadok során. Voltak idők, mikor a költők rendkívüli tiszteletnek örvendhettek, de voltak olyan idők is, amikor egyszerűen bolondnak nézte az átlagember azt, aki efféle munkával kereste a kenyerét. Korunkban viszont ijesztően közömbös a társadalmunk a mai költőkkel szemben, és ezt őszintén szólva rossz látni. Nyilván csak a saját környezetem hozzáállását tudom tolmácsolni, de én úgy látom, hogy hajlamosak vagyunk teljesen elfeledkezni a kortárs költőkről, és csak a régi nagy klasszikusokat figyelembe venni. Ha egészen őszinte szeretnék lenni, akkor kénytelen vagyok belátni, hogy az esetek nagy részében ebbe a hibába én is beleesem. Annak ellenére, hogy több verset olvasok, mint egy átlagos korombeli, a kortárs költészet valahogy nem esik az érdeklődési körömbe, pedig nem egyszer találkoztam gyönyörű, közelmúltból származó művekkel.

Gyerekkorom óta nagy rajongója vagyok az olvasásnak, de hosszú évekig sokkal jobban

foglalkoztattak a regények, mint a versek. Így verseskötetek igen ritkán akadtak a kezembe. Ez azonban az utóbbi években teljesen megváltozott. Ha nem csal az emlékezetem, egy szavalóversenyen nyert (azóta rongyosra olvasott) József Attila kötet indított el költészetünk felfedezőútján. Addig is szerettem a verseket többé-kevésbé, különösebb érdeklődést feléjük azonban nem mutattam. De annak a könyvnek a lapozgatása elmélyítette azt a kevéske érdeklődést, szeretetté formálta, s azóta egyre több és több verset olvasok, pusztán kikapcsolódás

céljából. Első kedvencként József Attila különleges helyet foglal el a szívemben, viszont nem csak ezért képes az ő költészete újra és újra úgy lenyűgözni, ahogy igen kevés más költőé.

Azt vallom, hogy egy vers akkor igazán jó, ha átadja a költő lelkének egy foszlányát, miközben az olvasó lelkéből is feltár egy szeletet. A magyar költészet pedig olyan gazdag és gyönyörű, hogy megszámlálhatatlanul sok lehetőséget nyújt erre az élményre. Hát miért ne éljünk vele?

Fehér Anna, IX. B osztály
Hám János Római Katolikus Teológiai Líceum

S a többi...

Manapság, ha versről van szó, a versszakos formában megírt, érzelmeket közvetítő, versszakok végén rímképletet megjelenítő írás jut eszükbe az embereknek. Lírai én, költői képek, érzelmek stb. Ennyiből állna egy vers? Nos, beszéljünk egy kicsit erről a stb.-ről. „S a többi.”, „S a többi”-ben foglaljuk össze mindazt, amit szavakban nem tudunk megfogalmazni. „S a többi”-ben visszük bele magunk töredékeit, melyeket a vers végén összerakunk. „S a többi”-ben leszünk önmagunk igaz énekei. „S a többi”-ben te és én leszünk a mi. „S a többi”-ben említsük meg e nap szülöttét, József Attilát is. Április 11. — a magyar költészet napja. Hogy nekem ez mit is jelent? Csak egy „satöbbit”. Csak egy művészetet. Csak egy életfelfogást. Csak egy köszönetet, az e formában kifejezhető érzésekért. „Nevezük egyéb

fogalmak híján életnek.” — Simon Márton. Egyéb fogalmak híján. Mintha hasonlítana a „satöbbire”. Ez az, ami igazán megfog egy versében. Az a kapcsolat, ami évtizedek, évszázadok múltán is ugyanazt jelenti. Megtalálhatóak azok a kapcsoló elemek, amelyek megragadják a múltat és építik a jövőt. „A kultúra úgy hull le rólam, mint ruha másról a boldog szerelemben.” — J. A. Soha nem tudtam, hogy tud egy költő, talán egy szóval is, érzelmeket /érzéseket közvetíteni. Nos, talán ezt nevezik tehetségnek. Beleolvasni egy szóba és látni egy egész világot. Ezért (is) legyünk hálásak a költőkért, s ma pedig még hálásabbak a magyar költőkért!

Szántó Réka, XI. D osztály
Kölcsey Ferenc Főgimnázium

A szavak

Nem olyan rég olvastam egy történetet, ami ráébresztett arra, milyen szép is a költészet. Az egyik szereplő olyan nyelven olvasott verseket, amelyet sosem tanult, nem értette a szöveget, de kis segítséggel ki tudta olvasni a szavakat. Ekkor ébresztette rá a főszereplőt, hogy a költészet nem csak a vers üzenetének az átadásából áll, hanem legelőször is a szavakból. Próbáljunk meg egy verset úgy elolvasni, hogy nem foglalkozunk a szavak jelentésével, csak a hangzatával, azzal, ahogy összecseng, azzal, hogy ez mennyire gyönyörű. Ezek az alkotások olyanok, mint az emberek: van belső s külső szépségük. A lelkük az üzenet, amelyet átadnak, a kinézetüket pedig a szavak alakja, hangzata, egymás után helyezése teszi csodálatossá.

Nekem nagyon sokat számítanak a versben a szavak, ezért is kezdtem el újra szavalni. Kisiskolás koromban, valamint 5. osztályban sok versmondó versenyre jártam, de hatodikban abbahagytam, magam se tudom miért. Túl kicsi voltam ahhoz, hogy megértem, mit kínál, mit nyújt nekem a költészet. Idén kezdtem el újra utazgatni a versek világában. Ez úgy kezdődött, hogy először megszerettem József Attila műveit, majd az utolsó lépcsőfok a szavalóversenyekhez Nagy László Ki viszi át a szerelmet? című műve volt, amely azóta is a kedvenc versem. Ekkor ébredtem rá mennyire igaz a könyvbéli kis történet, és hogy mennyit jelentenek számomra a versek. Azóta nap mint nap olvasok verseket és így minden este érzem, hogy egy kicsivel több, kulturáltabb, egy kicsivel jobb ember vagyok, mint tegnap. Remélem az életemet végig fogja kísérni a költészet és, hogy meg tudom mutatni a világnak, mit is jelent verset olvasni, szavalni vagy akár alkotni.

Nagy Boglárka, VIII. osztály
Kölcsey Ferenc Főgimnázium

A költészet jelenünkben

Visszatekintve a múltba, a költészet jelen volt az emberek mindennapjaiban, és igazán fontos szerepet játszott a közéletben, elég csak 1848 történéseire emlékeznünk. Petőfi és költeménye mekkora hatással volt az emberekre! Vajon napjainkban van-e ilyen fontos szerepe a költészetnek?

Véleményem szerint nincs, mivel napjainkban ritka kincs úgy a tehetséges költő, mint a verskedvelő ember, az olyan ember, akinek a mindennapjaiban, vagy legalább néha jelen van életében a költészet, maga a vers. Miért is gondolhatom ezt? Hadd érveljek saját tapasztalataimmal. Számos emberhez volt már szerencsém, jelen voltam néhány versmondó versenyen, és évről évre azt tapasztaltam, hogy a generációk változásával egyre kevesebb fiatal van jelen ezeken az eseményeken. A kicsik még csillogó szemmel és teli izgalommal gyülekeznek egyre többen és többen, míg a nagyobb diákok körében kialakul egy bizonyos réteg, melyet azok a diákok alkotnak, akiket valóban érdekel a költészet és szívükön viselik fennmaradását, és folyton jelen vannak az ilyesfajta rendezvényeken.

Továbbá, ha nem verskedvelőkről beszélünk, hanem kortárs költőkről, ők már tényleg olyan ritkák, mint a fehér holló. Kevés emberrel találkoztam, aki azt mondta nekem, hogy szeret verseket írni, s ha szeret is, ritkán vállalja fel munkáit több okból kifolyólag. Ez általában a kritikák miatt történik, vagy azért, „mert ez ciki”. Kérdezem én, miért lenne az ciki, ha rímekebe öntöd gondolataidat vagy érzelmeidet? Ha késztetést érzel rá, szerintem nyugodtan ragadj tollat, és írd le ezeket, mert igazán remek gondolatmenetek szülehetnek.

A költészet egy költő miatt került közel a szívemhez. Egy költő miatt, akit kevesen ismernek, ámbar itt élt, közel hozzánk. Ő Krüszelyi Erzsébet. Egy máramaroszigeti születésű, majd Szatmárhegyen elhunyt költőnőről van szó, aki már gyerekkorában hallássérült volt, majd később látását is elvesztette. Önállóan képezte magát, s látása elvesztése után már csak diktálta műveit. Verseit, novelláit, meséit több lapban is megjelentették, olykor álneven. Verseiben erősen hangoztatta vallásosságát, a női lélek rezdüléseit, továbbá egyéni tragédiáját is. Nemcsak a kedvenc költőmmé vált, hanem példaképpé is, mivel a nehéz akadályok ellenére sem hagyta abba szenvedélyét, töretlenül folytatta munkásságát. Szeretettel,

szenvetélyel, alázattal és ugyanakkor büszkeséggel olvasom és szavalom verseit, ha lehetőségem adatik, mivel mindig találok olyan verset, ami teljes mértékkel magával ragad.

Kedves olvasóm! Engedd meg, hogy bátorítsalak arra, hogy néha tedd félre az internet világát, a szürke és monoton hétköznapok rohanásaiban állj meg pár percre, s olvasd el egy verset, engedd, hogy magával ragadjon, hogy egy új világba vigyen el, hiszen minden egyes vers más-más kapukat nyit meg előtted, ezeregy érzelmet tár eléd.

Boros Noémi, IX. B osztály
Hám János Római Katolikus Teológiai Líceum

AZT HISZEM, ENNEK ÍGY KELLETT LENNIE; NINCS MÁR VISSZAÚT, EZ AZ ÉN VÁLLALÁSOM

Verses betekintést csak verses kitekin-
téssel lehet igazán nyerni. Ehhez viszont
egy olyan médiumot kell találni,
aki a lírában otthon van. Április 11.
apropóján egy olyan

beszélgetőtársat kerestem,
aki verses mediátor.
Versolvasó. Verset továbbadó,
versnek életet adó
tehetség. Latinovits-díjas versmondó.

Leültem hát és egy díszteremnyi diákkal és tanárral együtt vártam az előadást. Már hónapokkal előtte tudtuk, hogy érkezik. Egy József Attila monodrámával. Rendhagyó irodalomórának néztünk elébe. „Nem tudok mást, mint szeretni” — csendült fülembe a darab hirdető plakátjának mottója. De lássuk, hol gyökerezik Kurucz Ádám Konrád szeretete a versek iránt.

Rendhagyó interjút készítettem. Kérem, gondolatindítónak olvassák el a kérdéseket és keressék meg a rá érkező válaszokat. Majd lapozzanak bele egy verseskötetbe, vagy sokkal inkább ajánlom, hallgassanak meg pár verset Konrád szavalatában a YouTube-on, akinek ezúton is köszönöm a lírai többletet, amit kaptunk és a tartalmas beszélgetést.

1. *Mi azt, amit az olvasónak mindenképp tudnia kell rólad?*

2. *Pályád elején jársz, mégis már több sikert tudhatsz magad mögött. Mi a titkod? Hogyan kezdődött minden?*

3. *Vers a lelke mindennek — egyetértesz?*

4. *Monodrámák — hány volt eddig? Hogy született az ötlet? Van-e tervben újabb?*

5. *Hogyan lehetne népszerűsíteni a verset, mint műfajt az iskolákban?*

6. *Többször jártál már nálunk. Milyenek találod a szatmári ifjú közönséget? Miért tartod fontosnak Magyarországot határain innen is színpadra lépni?*

7. *Divatja múlt-e a versmondásnak? Ma a múlt tükrében.*

8. *Fontosnak tartod az online jelenléteket? A vers mint „poszt” mennyire tartja életben a lírai műfajt a rohanó hétköznapokban?*

9. *Ajánlj nekünk mára egy verset!*

Templomi felolvasással kezdődött minden, nyolcadik osztályos koromban... Egy idő után verseket is adott nekem a helyi plébános, melyek az éppen aktuális evangéliumi szakaszhoz kapcsolódtak. Reményik Sándor, Sík Sándor, Ady Endre istenes verseit tolmácsoltam hétről hétre a marcali híveknek, s pozitív visszajelzéseik nyomán kezdtem el versmondó versenyeken indulni — már középiskolás koromban. A valódi belső indítást viszont egyetemi éveim alatt kezdtem érezni; ekkor már egyre több versenyen értem el szép helyezéseket, s 25 esztendő voltam, mikor elhatároztam, hogy az addig bennem felgyűlt versanyagot egy önálló, szerkesztett műsorba illesztsem.

Így született meg 2017 nyarán első verses-próza válogatásom (monodrámám), mely Ady Endre életművét ragadja meg és dolgozza fel 45 percben. Már akkor célom volt, hogy a műsort a Kárpát-medence minél több pontjára elvigyem, s büszke vagyok arra, hogy az elmúlt másfél évben összesen 39 előadást tarthattam határokon innen és túl a legkülönbözőbb publikumok előtt. Ebben a 39 műsorban az azóta megszületett két új monodrámám is benne foglaltatik: az egyik József Attila pályáját, a másik a klasszikus és kortárs költészet remekműveit öleli fel 50 percben. Rövid távú terveim között szerepel egy hasonló hosszúságú Radnóti-műsor összeállítása, ezen jelenleg is dolgozom, április végére tervezem a bemutatót.

Az Ady- és József Attila-válogatásokat többször is volt szerencsém Erdélyben és a Partium területén előadni — köztük Szatmárnémeti két gimnáziumban. Ezen belül is a Kölcsey Ferenc Főgimnázium diákjainak és tanárainak fogad-

tatása maradt meg bennem különösen szép és maradandó emlékként, hiszen rendkívül befogadó közönség voltak. Nagy kihívás háromnegyed órán keresztül lekötöni a diáksereget manapság; elérni, hogy ezen idő alatt ne online felületeket böngésszen. Ha valóban sikerül elérnem, hogy 1–1 előadás ideje alatt az adott versekre, az adott költői életműre koncentráljon, úgy gondolom, elsősorban saját maga számára adja meg a lehetőséget, hogy igazán értékes, emberi pillanatai lehessenek — emellett pedig olyan információ-adagot is elraktározhat, melyet tanulmányai során is hasznosíthat. Az, hogy jómagam ebben közre tudok működni, s újra és újra elmélyedhetek nagy költőink gondolat- és érzelmvilágában, ez az, ami az igazi ajándék és kegyelem számomra.

Három és fél éve rendszeresen teszek fel versvideókat az internetre — elsősorban 20. századi magyar költők remekműveit. Számos visszajelzés bizonyítja, hogy ezáltal sok száz emberhez eljut a versmondásom nap mint nap; írják többen, hogy 1–1 versvideóm alapján készülnek fel versenyre, vagy az segít nekik abban, hogy az iskolában abszolváljanak „kötelező” verseket. Természetesen ezen reakciók is örömmel töltöttek el; ilyenkor érzem, hogy ér valamit a munkásságom, amit a versmondás terén művelek. Ugyanakkor óriási falakba és nehézségekbe ütközöm legtöbbször, hiszen a versmondás, a monodrámá, a versszínház száraz, unalmas műfajnak van elkönyvelve már hosszú évek óta. Nehéz elképzelni, hogy 30 évvel ezelőtt óriási divatja volt a versmondásnak, nagy színészeink mind mondták a nagy verseket. Ez mára megváltozott. 2019-

ben óriási nagy dolognak számít, ha valaki figyelmét csak néhány percre, de kiérdemeljük. S jómagam 50 perces figyelemért küzdök minden alkalommal. Azt hiszem, csak az adhat megfelelő erőt és energiákat ehhez, hogy tudom, rendkívül értékes az a versanyag, az a mondanivaló, amivel kiállok a közönség elé újra és újra.

Emellett persze kötelességem magamon is dolgozni, hogy méltó legyek Ady Endre, József Attila vagy Radnóti Miklós szellemiségét hordozni. „Ezért minden: önkínzás, ének...” — ahogy Ady is írja. Elvégeztem egy 3 éves nappali tagozatos színészképzést, színházban dolgozom, s azt tapasztalom, hogy nagyon egyedül vagyok abban, hogy szentül hiszek a (jó) versben. Nem tudom, a templomi felolvasásból, hogy jutottam el lelkiileg oda, hogy mindennapjaimat már behálózza a versmondás iránti küldetésstudatom, de azt hiszem, ennek így kellett lennie; nincs már visszaút, ez az én vállalásom.

Azt még megosztom az olvasókkal, hogy sok év József Attila-rajongás után ma úgy gondolom, Ady Endre a magyarság legnagyobb költője, aki minden mozzanatában küldetésstudattal bíró váteszköltő volt; aki nélkül a 20. század többi magyar költője sem alkotott volna úgy, ahogy később alkotott. Ennek dacára, ha egyetlen verset kellene kiemelnem, ami számomra leginkább meghatározó, az József Attila A Dunánál című költeménye. Olvassák el, mondják el a közelgő költészet napja alkalmából, tisztelegve ezzel nem csupán a születésnapos költő, de a rendkívül gazdag magyar költészet előtt is.

Az interjút készítette **Fehér Imola**

Simonfy József a halk szavú ember, de a sors ellen lázadó költő, aki ÉN-költészetében egyéni stílust teremtett. 1952-ben született, Zilahon, ott érettségizett az Ady Endre Líceumban. Öt évig dolgozott egy könyvraktárban, majd elvégzett Bukarestben

egy tanfolyamot a rézhuzalgyárban, ahol közel hat évet dolgozott. Székely János és Hervay Gizella fölfedezettjeként első verseit az Igaz Szó közölte 1967-ben, majd versei jelentek meg az Ifjúmunkás által közreadott Varázslataink című antológiában,

később az Erdélyi Szép Szó című antológia köteteiben. Jelenleg a szatmárnémeti Kölcsey Ferenc Főgimnáziumban van alkalmazásban. Rendszeresen közöl lapokban és folyóiratokban, több verseskötet őrzi verseit.

ácsorgom

ácsorgom sorsom utcasarkán
mindenem fázik fázik mindenem
testemen kiüt a halálfélelem
reszketek egy falevélben melyet

visszafelé sodor az idő
emlékezem volt-e ott valaha
valami a kopár domboldalon
vagy mindig ilyen kopár volt

mint messziről nézve életem
magamat gombolyaggá föltekerem
odagurítom a macskának játsszon

vagy ölbe veszem mint a világ
végére kitett gyermeket s ringatom
mint az idő az emlékezetet

mindenem

mindenem fázik fázik mindenem
testemen kiüt a halálfélelem
reszketek egy falevélben melyet
visszafelé sodor az idő

emlékezem volt-e ott valaha
valami a kopár domboldalon
vagy mindig ilyen kopár volt
mint messziről nézve életem

magamat gombolyaggá föltekerem
odagurítom a macskának játsszon
vagy ölbe veszem mint a világ

végére kitett gyermeket s ringatom
mint az idő az emlékezetet
ácsorgom sorsom utcasarkán

testemen

testemen kiüt a halálfélelem
reszketek egy falevélben melyet
visszafelé sodor az idő
emlékezem volt-e ott valaha

valami a kopár domboldalon
vagy mindig ilyen kopár volt
mint messziről nézve életem
magamat gombolyaggá föltekerem

odagurítom a macskának játsszon
vagy ölbe veszem mint a világ
végére kitett gyermeket s ringatom

mint az idő az emlékezetet
ácsorgom sorsom utcasarkán
mindenem fázik fázik mindenem

reszketek

reszketek egy falevélben melyet
visszafelé sodor az idő
emlékezem volt-e ott valaha
valami a kopár domboldalon

vagy mindig ilyen kopár volt
mint messziről nézve életem
magamat gombolyaggá föltekerem
odagurítom a macskának játsszon

vagy ölbe veszem mint a világ
végére kitett gyermeket s ringatom

mint az idő az emlékezetet
ácsorgom sorsom utcasarkán
mindenem fázik fázik mindenem
testemen kiüt a halálfélelem

visszafelé

visszafelé sodor az idő
emlékezem volt-e ott valaha
valami a kopár domboldalon
vagy mindig ilyen kopár volt

mint messziről nézve életem
magamat gombolyaggá föltekerem
s odagurítom a macskának játsszon
vagy ölbe veszem mint a világ

végére kitett gyermeket s ringatom
mint az idő az emlékezetet
ácsorgom sorsom utcasarkán

mindenem fázik fázik mindenem
testemen kiüt a halálfélelem
reszketek egy falevélben melyet

emlékezem

emlékezem volt-e ott valaha
valami a kopár domboldalon
vagy mindig ilyen kopár volt
mint messziről nézve életem

magamat gombolyaggá föltekerem
s odagurítom a macskának játsszon
vagy ölbe veszem mint a világ
végére kitett gyermeket s ringatom

mint az idő az emlékezetet
ácsorgom sorsom utcasarkán
mindenem fázik fázik mindenem

testemen kiüt a halálfélelem
reszketek egy falevélben melyet
visszafelé sodor az idő

valami

valami a kopár domboldalon
vagy mindig ilyen kopár volt
mint messziről nézve életem
magamat gombolyaggá föltekerem

s odagurítom a macskának játsszon
vagy ölbe veszem mint a világ
végére kitett gyermeket s ringatom
mint az idő az emlékezetet

ácsorgom sorsom utcasarkán
mindenem fázik fázik mindenem
testemen kiüt a halálfélelem

reszketek egy falevélben melyet
visszafelé sodor az idő
emlékezem volt-e ott valaha

mindig

vagy mindig ilyen kopár volt
mint messziről nézve az életem
magamat gombolyaggá föltekerem

odagurítom a macskának játsszon
vagy ölbe veszem mint a világ
végére kitett gyermeket s ringatom
mint az idő az emlékezetet
ácsorgom sorsom utcasarkán

mindenem fázik fázik mindenem
testemen kiüt a halálfélelem
reszketek egy falevélben melyet

visszafelé sodor az idő
emlékezem volt-e ott valaha
valami a kopár domboldalon

messziről

mint messziről nézve életem
magamat gombolyaggá föltekerem
odagurítom a macskának játsszon
vagy ölbe veszem mint a világ

végére kitett gyermeket s ringatom
mint az idő az emlékezetet
ácsorgom sorsom utcasarkán
mindenem fázik fázik mindenem

testemen kiüt a halálfélelem
reszketek egy falevélben melyet
visszafelé sodor az idő

emlékezem volt-e ott valaha
valami a kopár domboldalon
vagy mindig ilyen kopár volt

gombolyaggá

magamat gombolyaggá föltekerem
odagurítom a macskának játsszon
vagy ölbe veszem mint a világ
végére kitett gyermeket s ringatom

mint az idő az emlékezetet
ácsorgom sorsom utcasarkán
mindenem fázik fázik mindenem
testemen kiüt a halálfélelem

reszketek egy falevélben melyet
visszafelé sodor az idő
emlékezem volt-e ott valaha

valami a kopár domboldalon
vagy mindig ilyen kopár volt
mint messziről nézve az életem

odagurítom

odagurítom a macskának játsszon
vagy ölbe veszem mint a világ
végére kitett gyermeket s ringatom
mint az idő az emlékezetet

ácsorgom sorsom utcasarkán
mindenem fázik fázik mindenem
testemen kiüt a halálfélelem
reszketek egy falevélben melyet

visszafelé sodor az idő
emlékezem volt-e ott valaha
valami a kopár domboldalon

vagy mindig ilyen kopár volt
mint messziről nézve életem
magamat gombolyaggá föltekerem

ölbe veszem

vagy ölbe veszem mint a világ
végére kitett gyermeket s ringatom
mint az idő az emlékezetet
ácsorgom sorsom utcasarkán

mindenem fázik fázik mindenem
testemen kiüt a halálfélelem
reszketek egy falevélben melyet
visszafelé sodor az idő

emlékezem volt-e ott valaha
valami a kopár domboldalon
vagy mindig ilyen kopár volt

mint messziről nézve életem
magamat gombolyaggá föltekerem
odagurítom a macskának játsszon

világ végére

végére kitett gyermeket s ringatom
mint az idő az emlékezetet
ácsorgom sorsom utcasarkán
mindenem fázik fázik mindenem

testemen kiüt a halálfélelem
reszketek egy falevélben melyet
visszafelé sodor az idő
emlékezem volt-e ott valaha

valami a kopár domboldalon
vagy mindig ilyen kopár volt
mint messziről nézve életem

magamat gombolyaggá föltekerem
odagurítom a macskának játsszon
vagy ölbe veszem mint a világ

ringatom

mint az idő az emlékezetet
ácsorgom sorsom utcasarkán
mindenem fázik fázik mindenem
testemen kiüt a halálfélelem

reszketek egy falevélben melyet
visszafelé sodor az idő
emlékezem volt-e ott valaha
valami a kopár domboldalon

vagy mindig ilyen kopár volt
mint messziről nézve életem
magamat gombolyaggá föltekerem

odagurítom a macskának játsszon
vagy ölbe veszem mint a világ
végére kitett gyermeket s ringatom

„Nekem a színház egyfajta terápia”

Keresztes Ágnes 1992-ben született Kézdivásárhelyen. 2014-ben szerzett színészi diplomát a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetemen, jelenleg a Harag György Társulat tagja.

— *Hogyan indult a pályád? Mikor döntötted el, hogy színész leszel?*

— Gyerekkoromban meg sem fordult a fejemben, hogy színész legyek. Most hihetetlennek tűnhet, de kiskoromban nagyon félnék kislány voltam. Az oviban nehezen barátkoztam, zárkózott voltam, nem voltam kitárulkozó típus. Ötödik osztálytól kezdett kinyílni a szám. Felfedeztem, hogy az osztálytársaimhoz viszonyítva jól írok. Rendszeresen vettem részt magyar olimpiáson, többször nyertem is különböző szakaszokon, valahogy ez érdekelt. Közben volt egy szónokverseny, amelyen saját beszédet kellett írni, utána pedig elő is kellett adni. Ez volt talán az első nyilvános szereplésem. Megnyertem a versenyt és ez nagyon felbátorított. Kilencedik osztálytól szerettem volna kipróbálni a drámaosztályt Sepsiszentgyörgyön, de a szüleim nem akarták, így végül kémia-biológia és idegennyelv szakon érettségiztem. Mindenki biztatott, hogy menjek orvosira, de engem nem vonzott az a pálya. A középiskolában már korábban alakult egy színjátszócsoporthoz, amit Kolcsár József vezetett Sepsiszentgyörgyről. Nagyon jó csapat állt ösz-

szé, eljátszottuk többek között a Szentivánéji álom című Shakespeare-darabot. A bemutatóra lejöttek színészek, köztük Diószegi Attila, aki most a Harag György Társulat tagja. Nekem ő volt a színész-szerelmem (minden kislánynak van egy ilyen). Odajött hozzám és azt mondta, próbáljam meg a felvételit a színire.

— *Hogyan történt a felkészülés? Milyen volt a felvételi?*

— Kézdivásárhelyen akkoriban nem volt színház. Sepsiszentgyörgyre jártunk át előadásokat nézni. Azt sem tudtam, honnan kellene elkezdni a felkészülést: székely nyelvjárásban beszéltem, duci voltam, ikszlábú, pattanásos, esetlen kamaszlány, és semmilyen zenei előképzettségem nem volt, de valahogy olyan elemi erővel akartam színházat csinálni, hogy úgy éreztem, nincsen lehetetlen. Elkezdtem énekórára járni (jobb opció híján a katolikus kántorhoz, akinek azóta is nagyon hálás vagyok a türelméért), táncórára Bordás Attilához, verset és prózát mondani Kolcsár Józsefhez és apránként kialakult a repertoárom. Annyira izgultam, hogy a felvételi reggelén véletlenül magamra rántottam az üvegcskillárt, ami

szétvágta a nyakam és a vállam. Megpróbáltam hát egy vicces történetben elmesélni a felvételi bizottságnak az egészet. Nevettek — ez jólesett. Végül meglett az eredmény: bejutottam, első helyre. Azt hiszem ez az első helyezésem volt, ami meggyőzte a szüleimet, hogy higgyenek bennem és a színházban.

— *Milyenek voltak az egyetemi évek?*

— Csodálatosak. Végigjátszani öt évet, miközben igazán jó barátokra teszt szert az ember, bent ülni az osztályteremben hajnali négyig és megpróbálni kitalálni az élet értelmét — azt hiszem, nekem ez a boldogság. Az a buzgóság, az a világmegváltó lendület, játékkedv és tudásszomj, ami mindannyiunktól áradt, az tette igazán intenzívvé azt az öt évet. Csodálatos osztályvezető tanáraink voltak és csodálatos osztálytársaim. Nagyon sokat tanultam a színházról, irodalomról és elsősorban magamról. Akkor jöttem rá, hogy nekem a színház egyfajta terápia. Az iskolában nagyon sok szabály volt: versenyhelyzetek, minősítés, megfelelés valamilyen szempontnak. Tudni kellett viselkedni, ami nekem nem erősségem. Voltak szépek és csúnyák, rosszak és jók. Az egyetemen viszont nem volt ilyesmi. Nem kellett megfelelni valamilyen képnek, még a kliés „szépszínésznő” képnek sem. Ruttkai Éva mondja a könyvében: „Hogy milyennek látom önmagamot? Nem vagyok se szép, se csúnya, se okos, se buta, csupán vérbeli színész nő vagyok, aki ilyen és olyanná is formálható, alakítható a színpadon.” Nekem ez a csoda a színházban. Ez az a hely, ahol érvényes, amit a kisgyerekeknek mondanak a szüleik: „Belőled bármi lehet gyermekem”. Én ezt itt tapasztaltam meg leginkább.

— *Voltak meghatározó szerepeid, találkozásaid? Mesélsz ezekről?*

— Minden próbafolyamat élmény. Ahhoz, hogy valamelyik ezek közül kimagaslóan nagy élmény legyen, nagyon sok dolog kell egyszerre történjen. Egy szöveg, aminek a problematikája valahogy megtalál, olyan életszakasz, amiben pont egy olyan szerep jön szembe az emberrel, ami felpiszkál valamit, olyan rendező, aki tanár is, isten is, apa is, olyan közösség, amiben az ember igazán fel tud szabadulni, olyan közlendő, amit a színész meg akar osztani és nem kevésszer olyan „trauma”, amiből ezek által kigyógyul, vagy éppen bizonyosságot szerez afelől, hogy ami történik, az éppen szükséges állomása a személyiségfejlődésnek — és ezáltal hitet, erőt és bizonyosságot ad, hogy jó az út, amin jár.

Nekem több ilyen élményem is volt. Először még színjátszó koromban, amikor Helénát ját-

szottam. Akkor a szerelemről értettem meg valamit. Az üzöttségről. A szerelmes ember kitarásáról, erejéről, makacosságáról. A szerelmes nő nagyon erős és bátor — legalábbis azt hiszi magáról.

Aztán jött az egyetem: Csehov. Kemény dió. Akkor a realizmusról, a derúról, a humorról, a tragikomédiáról sikerült tanulnom. Arról, hogy hogyan kell úgy sírni egy színésznek, hogy a néző nevetni kezdjen. Vagy hogy lehet úgy sírni, hogy az emberbe beleszeressenek.

Aztán jött egy másik nagy találkozás, Bocsárdi Lászlóval, aki ötödéven rendezett nekünk egy vizsgát. Többek között ennek köszönhetem, hogy most Szatmárnémetiben vagyok. Ez volt az az életszakasz, amikor eluralkodott rajtam a félelem, hogy vajon lesz-e munkám, hogy akarom-e, hogy elhívják-e, hogy jó vagyok-e. Aztán a bemutató előtti estén félrehívtam a rendezőt és elmondtam, hogy én annyira félek a holnapi bemutatótól, és minden ettől függ és jönnek színházigazgatók, és mi lesz, ha elrontom és mi lesz, ha nem hívnak el és mi lesz, ha nem leszek színész? És akkor a mester azt mondta: először is kérdezd meg magadtól, hogy megtettél-e mindent annak érdekében, hogy színész legyél? Ha igen, akkor dőlj hátra és ne azért játssz, hogy elhívjanak, hanem azért, hogy tanuljanak tőled: mutasd meg a nézőknek a legtöbbet, amit a szerepedről tanultál. Mutasd meg, hogy mennyi mindenre jöttél rá. Ha neked ez fontos, oszd meg velük. Ha színésznek kell lenned, az leszel, mert te már megtetted, amit tudtál. Most várnod kell. Várj nyugodtan. Jobbat úgysem tehetsz, mint-hogy jelen vagy. Ez a legfontosabb.

— Szatmárnémetiben otthonra találtál? Sikerült beilleszkedned a társulatba?

— Eleinte nehéz volt megtalálni a helyemet. Olyan voltam mint egy kisgyerek, aki azt akarja, hogy rá figyeljenek. Csak később jöttem rá, hogy a színész másképp működik. Akkor figyelnek, ha figyelsz. Lassacskán elkezdtem kíváncsi lenni a kollégáimra. Ahelyett, hogy megpróbáltam minden lehetséges alkalommal kitűnni, elkezdtem figyelni, mik itt az íratlan törvények a társulaton belül. Hasznos időszak volt, nagyon megszerettem a társulatot. Mindenkitől mást lehet tanulni. Hálás vagyok, hogy ide kerültem. Hogy ennyi fiatal dolgozik itt, és mégis számítanak a klasszikus értékek is. Hálás vagyok a lehetőségekért, amiket kaptam. A kollégáimnak, akik odajönnek, hogy: „Ágikám, van az a rész ahol...”, próbáld meg úgy (...)” Ilyenkor érzem, hogy milyen jó egy társulathoz tartozni. Hogy gonddal viselik a munkámat. Hogy tippeket adnak.

A város az egy keményebb dió. Legalábbis eddig. Nagyon zárt közeg. Nagyon nehéz „betörni” baráti társaságokba. Az emberek nehezen lépnek ki a komfortzónájukból. Észreveszem, hogy felismernek az utcán, a boltban. Van aki meg is

szólít. Ilyenkor zavarban vagyok, nem tudom mi a jó reakció. Nem tudom mit reagál ilyenkor egy színésznő, csak állok és mosolygok — zavarban vagyok. Aztán általában mindenki továbbmegy.

— A te ötleted alapján indult be a Havi dráma, ami a kortárs színház egy formája, és egyre népszerűbb. Mi volt a cél?

— A Havi dráma úgy alakult, hogy engem mindig érdekelt az, hogy a fiatalok milyen helyet kapnak a színházban. Hogy lehet a színházba bevinni a fiatalokat, és hogy lehet kivinni a színházat a színházból. Ez a kocsmaszínház nekem Marosvásárhelyen tetszett meg. Kigondoltam, milyen jó lenne ezt meghonosítani Szatmárnémetiben is. Befejeződött a színházépület felújítása, megnyílt a büfé, a lehetőség adott volt. Felvettem a művészeti igazgatóknak, Bessenyei Gedő Istvánnak, hogy esetleg elkezdhetnék mi is valami hasonlót, ő pedig felkarolta az ötletemet, mert ez egyfelől lehetőség arra is, hogy fiatal rendezők bemutatkozzanak, jó azoknak a színészeknek is, akik abban az időszakban kevesebbet dolgoznának, ráadásul arra is alkalmas, hogy a színészek kötetlenebb formában találkozzanak a nézőkkel.

Azt is fontosnak tartottuk, hogy ezek az előadások egyszeri alkalommal legyenek bemutatva, ne játsszuk többször. Remélem még sokáig működni fog ez a program...

Elek György

Nyitott szemmel valahol a nagyvilágban... (3.)

Miért éppen Izland?

A 90-es évek Miért éppen Alaszka? című sikeres tévésorozata, az eddig megvásárolt legmerészebben szerkesztett, történetesen Izlandról szóló útikönyv, valamint a legtöbbször felénk szegezett kérdés inspirálta a címválasztást. Noha a főszereplő dr. Joel Fleischman, New York-i zsidó orvosnak a világ végén, Alaszkában azért kell dolgoznia, mert a szerződésében nem olvasta el az apró betűs részt, mi önszántunkból vágtunk neki ennek a felfedezésnek. Közös pontként azonban mi is egy csodálatos, különleges világba kerültünk, ahol mindenki egy kicsit mesefigura is, ahol szinte minden megnyilvánulás a környezet tiszteletéről, elfogadásról és nyitottságról szól.

(...) mert különlegesek a színek

Az említett útikönyvben izgalmas szóösszetételeket találtam Izland kapcsán: ökológiai Kánaán, mint egy kád a Holdon (Kék Lagúna), kaleidoszkóp-ország, a nézőpontok nem hierarchikusak. Tény, hogy az izlandi ég színei egy klasszikus értelemben vett egzotikus országéval vetekedhetnek, ráadásul ilyen tiszta levegőt sajnos már nem sok helyen lehet találni a Földön. Az Északi fény, Aurora borealis pedig már önmagában életre szóló élményt nyújt, erre főként november és február-március körül van esély. Noha szinte 8 éjszakát töltöttünk Izlandon, a felhős égboltnak köszönhetően március második felében egyáltalán nem láttuk, pedig éjszaka is szinte órjáratként kémlítettük az eget. Majd talán láthatjuk egyszer egy másik skandináv országból. A Kék Lagúna kékjénél pedig szebb kéket, főleg a vulkanikus kőzetek kontrasztjában nehezen lehet elképzelni. Kicsit olyan érzése támad az utazónak, mintha egy másik bolygóra került volna egy hétre. Ahol a természet még zabolázatlan, érintetlen, a csendet pedig hallani lehet. A zuzmó zöld színe páratlan. A némiképpen feléledt növényvilágban a rövid nyári szezonban lehet gyönyörködni, amely egyébként a leginkább ajánlott egy izlandi kalandra.

(...) mert felfedezhettük a Föld legészakibb fővárosát

Reykjavík — a név jelentése „füstölő öböl”, mely a körülbelül Magyarország területű (103 ezer négyzetkilométer) szigetország fővárosa. Népességét tekintve 339 ezer, tehát népsűrűsége hozzávetőlegesen egyharmadára Magyarországnak. A fapados járatoknak és az egyedi természeti látványosságoknak köszönhetően egyre több turista fedezi fel magának drámaian

szép tájait, évente több mint 1 millióan, nyáron sokszor betelnek a szálláshelyek, az igazi kalandorok éppen emiatt már a Feröer-szigeteket tartják igazán különlegesnek. Pedig Izland is van bőven felfedezni való, a táj még mindig érintetlen, egyedi, tiszta. A fővárosa pedig tényleg olyan, mint a tévésorozat fiktív kisvárosa, ahol a házak kissé jellegtelenek, fő funkciójuk, hogy megfelelő menedékhelyet biztosítsanak a hideg és szél ellen. Noha a legtöbb útleírás menő, sikkes, könnyed jelzőket használ Reykjavíkra asszociálva, egy-két érdekes koncepció helyi üzlet, kulturális vonzatú épület, étterem és a zord időjárásban is stílusosan öltözködő helyi mellett nem láttam többet benne, de lehetséges, hogy mélyebbre kellett volna ásni. Az árak mindenhol és mindenre kiterjedően magasak, szűkre fogva a világ egyik legdrágább országa. Az egy főre eső GDP listáján az 5. ország a világon. A havi nettó átlagfizetés 2500 euró körül van, éppen ezért a zord időjárási körülmények ellenére ide is érkeztek már vendégmunkások. Számos esetben volt alkalmunk román, magyar vagy lengyel vendégmunkásokkal beszélgetni. A galaci pár például fél éve él kint, a nő közgazdász, a férfi mérnök, most egy autókölcsönző cégnél dolgoznak, a gyerekek pedig már iskolába járnak, a sokáig elszigetelt ország archaikus formában megmaradt nyelvén, izlandiul tanulnak az angol mellett, amit skandináv sajátosságként mindenki nagyon jól beszél. Noha a tél nem tűnt könnyűnek számukra, évekre terveznek itt maradni. Az iskolai rendszer nagyon tetszik nekik, amelyben nem a memorizálás a tanulás alapja, hanem az egyéni készségek fejlesztése. Az autókölcsönzés egyébként ajánlott, mi hónapokkal az utazás előtt lefoglaltuk. Mindenki kocsival jár, viszont állítólag nem nézik jó szemmel, ha a sofőr csupán egyedül vezet, valószínűsíthetően környezetvédelmi okokra visszavezethetően.

(...) mert itt állandó mozgásban van a Föld és még a természet diktál

Izland kétségtelenül egyike Európa legizgalmasabb tájainak, noha hallani lehet a csendet, mégsem nyugszik egy pillanatra sem. A Közép-Atlanti-hátságban fekszik, az amerikai és európai tektonikus kőzetlemezek határán, az állandó mozgások eredményeképpen alakult ki ez a látványos táj, ma is 12 aktív vulkánal, lávafolyamokkal, gejzírekkel. William Shakespeare tűz és jég párosítása a Szeget szeggel alkotásában kitűnően leírja e sziget kettősségét, ahol a gyakran 80–100 fokos kénes víz tör elő a hóborította mélyből. A Nagy Gejzír övezetben elhelyezkedő Strokkur (Köpülő) gejzír Izland egyik fő látványossága 5–10 percenként tör ki, a vízszlop magassága eléri a 20 métert, a Geysir gejzír,

A legfinomabb tőkehalú fish and chips

ahonnan a név is ered azonban 2000 óta csupán háromszor tör ki naponta. Sokan álltak fényképezőgéppel a kezükben erre a nem mindennapi pillanatra várva. A geotermikus tevékenységeknek köszönhetően ezt a vizet használják fűtésre a helyiek, így egyszerűen lehet üvegházakba is gyümölcsöket, zöldségeket és virágokat termesztetni, ha a szabad ég alatt ez elképzelhetetlen. A tél októbertől májusig tart, a mérsékelt szárazföldi klíma teleihez képest barátságosabb hőmérsékletekkel, viszont a sokszor erős szél, a gyakori csapadék, és a magas páratartalom miatt alacsonyabb hőérzettel párosul. Izland és az északi sarkkör közelségéből fakad, hogy a nappali, világos órák száma jelentősen eltér nyáron és télen. Nyár közepén 3–4 óra a sötétség csupán, míg télen 3–4 órát van világos. Bár Európa ezen a felén nem épülnek paloták, a környezetükre és a természetre nagy gondot fordítanak a helyiek és érzésem szerint a turisták is, mégis megterhelőek a telek, az izlandiak a rövid napoktól téli depresszióba esnek. Ebből a tényből és 1–2 ittasan randalírozó, egyébként békésnek tűnő, jóvágású viking esetéből kiindulva nem meglepő, hogy élelmiszerüzletekben egyáltalán nem találtunk alkoholt, csupán arra kijelölt italboltokban, melyek este 6 után zárnak. Bizonyos vélemények szerint Izland természeti biztonsága csupán látvány, ennek védelme a múltban sem volt elsőrendű kérdés. Erre élő példa a bálnavadászat, amely azt támasztja alá, hogy az izlandiak a vadvilágot és a természetes környezetet mindig is kiaknázandó forrásként kezelték.

(...) mert itt még a felnőttek is hisznek a tündérekben

A bevezetőben említett útikönyvben olvastam az alábbi: „A helyiek demonstrációt szerveztek a közelmúltban egy Reykjavík közelében tervezett útépítés ellen, a tündérek élhetőbb sziklafalainak védelmében. A tündérhívó tiltakozók — akik egy felmérés szerint az izlandi lakosság több mint 50%-a — egyszerűen képviselték természet- és nemzetvédelmi érdekeiket, és mindvégig bíztak a környező lávamezők és a történelmi kedvenceik érdeké-

Bármerre is néz az utazó, kissé földönkívüli a hatás

Folytatása a következő oldalon

ben tett jogi lépések kedvező megítélésében”. Hogy végül mi lett a tiltakozás kimenetele, nem tudom pontosan, de nagyobb valószínűségét látom annak, hogy győztek a tündérpártiak.

Az Atlanti-óceán partján elterülő Vík halászfalu közelében található csodálatos Reynisfjara fekete homokkal borított tengerpartján sétálva pedig értelmet is nyer mindez, hiszen a jó tündérek mellett trollok is lakják Izlandot, innen jól látható három szikla, amelyek a hagyomány szerint három, kővé dermedt gonosz tündér alakját formázzák. És ki tudja, lehet nem véletlenül a világ egyik legbiztonságosabb országa.

(...) mert cudar körülmények között jobban értékeli az ember az apró dolgokat

Örülhet az utazó: az őshonos póni látványának, mivel más emlős állat nem igazán található a természetben; ha egy-egy madár elröpül fölötte vagy láthatja a távolból, legyen az a jellegzetes lunda, sirály vagy sas; a friss, fehér húsú halnak, a homáros pizza ízének; a finom és tiszta csapvíznek; ha süt a nap és nem havazik vízszintesen a szél miatt; vagy ha havazik is, hogy éppen a geotermikus fürdők egyikében — legyen az a csodálatosan szép, viszont nagyon drága és kissé turistás Kék Laguna, a barátságos és finom ételeket felszolgáló Fontana, vagy a Titkos Laguna —, a 38–40 fokos gyógyvízben ülve olvadnak el a fürdőző vállán a hópelyhek; ha pár napra kiköltözik a természetbe a barátaival, szeretteivel és távol a civilizációtól, egy izolált kis kék faházban beszélgethet, mosolyoghat, játszhat és hálát adhat azért, hogy a természet még mostoha körülmények között, leigázatlanul sem pusztítja el, még így is mennyire gyönyörű. Hazaérve pedig még csodálatosabbnak tűnik az itthoni tavasz, ahogyan a fák virágba borulnak, a kertekben és a piacokon megjelennek az első, szabad ég alatt növekedett tavaszi termések. A madarak csicsérgése. Minden, amit mi olyan természetesnek veszünk és folyamatosan csak elveszünk. Hiszen biztosra vehető, hogy valamikor döntő fontosságú lesz az a pont, amikor már nem az számít, hogy mi van az egyén birtokában, hanem mit ad másoknak, a természetnek, és mit nem vesz el tőle.

Vík közelében, ahol a jó és rossz tündérek élnek

Mert miért ne?

Igazuk van a szkeptikusoknak. Izlandot én is csak feltételekkel ajánlanám, de azokkal mindenképpen. Sorolom. Ha eléggé tisztelek a természetet, hogy ne azon bosszankodj, hogy miért olyan, amilyen éppen, és alkalmazkodni tudsz hozzá. Még akkor is, ha egy hófúvás miatt a hóban ragadsz és emiatt lekésed a géped. Ha megtanultál vigyázni a környezetedre és otthon is, máshol is odafigyelsz erre. Ha nem egy klasszikus kirándulásban gondolkodsz, ahol a pihenés és a befektetett összeg a döntő, hanem a megismerési vágy és a felfedezhető rétegek, legyen az a külvilág vagy saját magad. Ha már van némi utazási tapasztalatod és tudod, hogy közben nem azon gondolkodsz, hogy annyi erőből egy forró égővi parton pihenhetnél. Ha kell egy kis csend, látni szeretnéd ami voltál, és mivé leszel. Ha meg szeretnél állni a körforgásban ott, ahol a legmélyebbről jön a mozgás.

Matusinka Beáta

Harpa hangversenyerem, a visszatükröződő felhők és hullámok

Kicsi kék ház a gyönyörű pusztában

Minden eladó

Vagy két évtizede hatalmas árubőségben élünk, de vajon mi volt a helyzet Szatmárnémetiben 100–120 évvel ezelőtt? Mi számított keresett árucikknek, mi mindent lehetett kapni a város üzleteiben, milyen árucikkkel lehetett az üzletekbe becsalogatni a vevőt? Ezekre a kérdésekre próbálok választ adni az alábbiakban a korabeli hirdetések alapján.

Róth Filep az új szálloda (Pannónia) mellett férfi és női cügos cipőket, valamint fűzős gyermekcipőket árult 2–3 forintért karlsbadi

cipőraktárából. Nagykárolyban Pucser Károly 1847-ben alapított üzletében kelméket, szöveteket, selymeket, fehérneműket, harisnyákat és

kesztyűket, valamint vásznakot, függönyöket, szőnyeget lehetett kapni. Vajda Mihály főtéri divatüzletében Szatmáron gallérokat, szarvasbőr kesztyűket, kézelőket, esernyőket és kalapokat kínált.

Volt itt amerikai zsebóra ezüstös óralánccal és önberetváló készülék csillagos acél pengével, amelynél a forgalmazó, Pollák Sándor minden megvágást és bőrbetegséget eleve kizárt. Árultak szemüvegeket, cvikkereket, lornyetteket, valamint fali- és ébresztőórákat. Ami a szolgáltatásokot illeti, Feiszthuber János órát és szemüveget is javított ezekben az években a városban.

Falun természetesen más igények jelentkeztek, Börvelyben 4 éves sötét pelyszínű angol telivér ménlót kínált megvételre a községi előljáróság, ifjú Frund Sámuel „arankamentes és csíráképes” vetőmagokkal kereskedett, de hirdettek alig használt Nicholson vetőgépet, vízi lisztelő malmot bérbe adásra, hat szekér kitűnő szénát Vállajon a plébánián, Domahidán 350 holdnyi legelőt bérbeadásra.

Ekkoriban jött egyre inkább divatba a gépesített mezőgazdaság. A budapesti gépgyárosok Szatmárnémetiben is hirdették az általuk készített gőzcséplőgépeket, járgány-cséplőgépeket, konkolyozókat, kaszáló- és aratógépeket, sorvetőgépeket, szecsavágókat, répvágókat, kukorica morzsolókat, darálókat, őrlő malmokat, ekéket.

Árultak bricskát, olajütőt, szárazmalmot hirdettek Szaniszlón, Nyírbélteken bérbe adásra, Pusztateremen lehetett hasított szőlőkarót vásárolni, a máramarosszigeti állomáson mázsára préselt szénát kínált Grigássy Sándor. Frankl Mihály jutányos áron tarka paszulyt árult a volt Korona szállóval szembeni irodájában. Ruprecht Antalné 30 szekér polyvát kínált a tükörhegyi telepen. Szabó Balázs fodrászüzletében akácmézet, virág-mézet, ribizskét és közmétét lehetett rendelni. Markovits Elek és Fiai óbort árusított, és még hosszan sorolhatnám.

Folyamatosan reklámozták a lapokban a város korcsmáit, vendéglőit. A Viktória szálló étterme, a városi színházzal szemben naponta friss sörccsapolást ígért, valamint zóna-reggelit és színházi vacsorát. A „kis Márkus” sörccsarnoka az Iskola-közben csapolt

sörrel, fajborokkal és minden este cigány-zenevel várta a vendégeket.

Tajtékipákat Barth Józsefnél lehetett beszerezni, aki „pipa faragó és borostyán esztergályos” volt, és a Deák tér 5. szám alatt működött az üzlete. Kusnyir Lajos vendéglője, a hangzatos Abbázia étterem és kávéház az Attila utcában üzemelt, ahol „abbonenseket” is fogadtak a „legjutányosabb áron”.

Kályhákat és takaréktűzhelyeket a Batthyány utca 10. szám alatt lehetett beszerezni, ugyanott porcelán kandallókat és fürdőkádakat is árultak.

Színérváralján (ez és az egész Máramaros megye jó száz éve Szatmár vármegyéhez tartozott) megalakult az első magyar, gőzerőre berendezett sírkőgyár, amelyben nagy hangsúlyt fektettek az adezit (vulkanikus, fekete kőzet) feldolgozására. A fentiek mellett készítettek még emléktáblákat, sírfedeleket, kereszteteket, kápolnákat, mauzóleumokat, szobortalapzatokat, márvány és gránit bútorfedő lemezeket, lépcsőket, erkélyeket, oszlopokat.

Páskuj Imre Szatmáron női-, férfi-, leány- és fiú fehérnemű gyárat létesített, a raktáraiban nagy mennyiségű asztal és ágynemű álltak a vásárlók rendelkezésére, volt itt még kesztyű, derékfűző, kalap, sapka, muff, gallér, napernyő, esernyő, harisnyák, függönyök, kötények, paplanok, pokrócok, matracok, valamint teljes menyasszonyi kiegészítők. Iglík József szabóüzletében felöltőket,

Folytatása a következő oldalon

A pusztateremi „Vadaskertben“
30–40 ezer darab 1·50–2·50 méter hosszú
hasított tölgy-szőlőkaró
kisebb mennyiségben is eladó.
Értekezhetni a helyszínen Hofmann Adolf erdőkezelővel, valamint alantírt gyárkezelősgnél.
Lamarche Albertért,
a nagykárolyi fűrészgyár kezelősege
Hofmann H.

A hirdetéseket a Hungaricana világhálós oldal anyagából vettem át

Nagyar találmány! Magyar gyártmány!

„PERFECTOR“
szabadalmazott gázzártó készülék
világítási, fűtési és erő kifejtési célokra.
Nem robban! Nem ártalmas!
Teljesítmény és fogyasztási meghatározás a m.kir.technológiai muzeum által bizonyítva.
Fényfok meghatározás Hahothy Sándor tanár által bizonyítva.

Uj gázkészülék
Mindenből felállítható, teljesen veszélytelen, mert a légszész hideg uton állítatik elő. Felügyeletet nem igényel, könnyen kezelhető. Nem robban, nem ártalmas.
Világítási berendezések létesítésére: minden házban, szállodákban, kázmókban, kórházban, nyaralóban, fürdőhelyeken, kastélyokban, mulatókban, gyárakban, műhelyekben, vendéglők és kávéházakban.
Gázmotorok utjánagy műhelyekben ipari gépek hajtására, mint gazdaságokban gazdasági gépek, rostak, morzsolók, szecsavágók daralók stb. üzemben tartására a legjobb és legolcsóbb erő.
Egy 83 gyertyafényű láng mintegy 1 óra fél krba kerül. Egy óra lőerő 5 krba jön.
Eddig már számos „Perfektor” berendezés működik az országban világító és erő czeikra, melyekről elismerő levelek felett rendelkezünk.
Petroleum és benzín motárokat olajon át alakítunk gázunkos.

Részletes ismertető leírások, valamint költségvetések bérmentve és díjmentesen.

Mautner Adolf és Társai
Budapest, V., Arany János-utca 3.

Férfi öltönyöket, papi öltönyöket és reverendákat, valamint „sikkas szabású egyenruhákat” kínáltak. Ez a Deák téren a városháza épületében, a tornyos-házban működött. Szatmárnémetiben Losonczy József úr Portland és román cementet árult, azzal az ajánlással, hogy termékeiért az ezredéves kiállításon díszoklevelet kapott. Fekete kőszén kátrányt, kokszt a debreceni légszeszgyárban lehetett 1902-től beszerezni.

Nagykárolyban Janitzky Albert, Kerekes Ödön, Nonn János üzleteiben árultak gyönyörű fényű, elérhetetlen tartósságú, bejegyzett védjeggyel „linóleum padlózómacot” egyenesen Bécsből.

Klauz Endre szoba, templom festéseket, aranyozást, tapétázást, görögkatolikus templomok számára ikonosztáz készítest vállalt Nagykárolyban, amelyhez a „tisztelt közönség becses pártfogását” kérte 1899-ben.

Somogyi László a „gőzművegyészeti és a Magyar királyi szabadalmaztatott ruhatisztítószer feltalálója”, a bécsi és párizsi iparkiallítások ki-tüntetettje, pécsi vállalkozását hirdette Szatmárnémetiben, ahol férfi- és női-, valamint gyermekruhák, katonai egyenruhák, papi öltönyök, selyem- és szövetfüggönyök, terítők, hímzések, bútorszövetek, kesztyűk, nyakkendők, napernyők tisztítását vállalta a legjutányosabb áron.

Báli kelméket a Sternberg Testvérek női- és férfi divatüzletében lehetett a szatmári Deák téren, a Papolczy palotában kapni, ugyanott legyezőket és harisnyákat is árultak. Weisz Albert ugyancsak a város főterén üveg és porcelán termékeket, lámpákat forgalmazott, a hozzájuk való petróleummal és denaturált szesszel együtt.

Ekkoriban már rég működtek bankok, szerencsejátékok, kiadók, nyomdák és biztosítótársaságok a térségben. Az Adria Biztosító tűz, betörés, jégkár, baleset után fizetett, de életbiztosítást is lehetett itt kötni. A Böszörményi házban, ugyancsak a főtéren volt Magánkutató és Közvetítő Iroda, amely kényes megbízásokat, nyomozásokat, megfigyeléseket, eltűnt egyének tartózkodási helyének felkutatását vállalta, megtalálta a névtelen levelek íróit, de foglalkozott nemes-ségi ügyekkel, családfák összeállításával, házasság közvetítéssel is a legszigorúbb diszkréció mellett. A vállalkozás vezetője, Szerafin Elemér

Árverési hirdetmény.
Zazár község tulajdonát képező

vizi lisztelő malom

a képviselő-testületnek 1—1890. számú határozata folytán folyó évi április hó 20-ik napjától 3 évre,
Zazáron folyó évi márczius hó 8-án d. e. 10 órakor
tartandó nyilvános árverésen

bérbe fog kiadatni.

Az árverési feltételek Misztótfaluban a körjegyzői irodában megtekinthetők.
Kelt Zazáron, 1899. évi február hó 10-én.

Rád János, körjegyző, 1—1
Szaszarán Juon, községi bíró.

Alapított 1847. **PUCSER KÁROLY — Vetzák Ede utóda** Alapított 1847.
női és férfi divat-áruháza Nagy-Károlyban.

An szerencsém a mélyen tisztelt közönség szives tudomására hozni, hogy

VETZÁK EDE ut

női és férfi-divat üzletét

átvettem, s azt teljesen újonnan berendezve, saját nevem alatt tovább vezetem.
A tavaszi idényre raktáramat a legújabb női ruha kelmékkel, férfi gyapjuszövetek, mindennemű díszítések és selymekkel, női- és férfi fehérneműekkel, kesztyűk és harisnyákkal, valamint vásznak, függönyök és szőnyegekkel dusan felszereltem.
Miód az igen t. közönség becses figyelmét üzletemre felhívni bátorodom, egyúttal ígerek, hogy az üzlet régi jó hírnevéhez méltóan igyekezni fogok mindenkor a legjobb árakat olcsó, szabott árakon kiszolgáltatni.
Nagy-Károly, 1899. márczius hó. Tisztelettel:
Pucser Károly.
Vidékre mintak bérmentve küldetnek. 1—3

Szatmár és vidéke legnagyobb czipőraktára.

Közvetlen az új Szálloda mellett.
Megérkeztek!

RÓTH FILEP UTÓDAI

Karlsbadi czipőraktára

részére — mely 41 év óta áll fenn a szatmári piacon s most jelenleg a Deáktéren felépített új Pannonia szálloda szomszédságában van — a tavaszi és nyári idényre megrendelt, a legolcsóbb fajtól a legfinomabb és legdivatosabb

uri-, női- és gyermek-lábbelik.

A tulajhozott raktár miatt az összes készletben levő **uri-, női- és gyermek-lábbelik** árát mélyen leszállítjuk, ezen alkalmi, előnyös, olcsó vételre felhívjuk a n. é. vevőközönség b. figyelmét.
Kérjük a n. é. közönség eddigi pártfogását részünkre továbbra is fentartani sziveskedjének.
Mely tisztelettel

ROTH FILEP UTÓDAI.

Az olcsó lábbelim árai a következők:

Férfi czugos czipő	2 frt 25 kr.
Női czugos czipő	2 " 20 "
Leány fűzős czipő	1 " 65 "
Gyermek fűzős czipők	" 85 "

Különös figyelmébe ajánljuk az igen tisztelt vevő közönségnek valódi Szavó bőrből készült uri és női czipőimet, melyek valóban elegánsak és olcsók.

Olcsóbb és jobb mint bárhol.

(nem Ló Szerafinról van szó Lázár Ervin művéből, a Négyszögletű kerek erdőből) tiszteletbeli rendőrtiszt, egykori detektív csoportvezető volt.

Átfutva a leírtakat kicsit szegényesnek, szerénynek tűnik a kínálat ahhoz képest, amit manapság Szatmárnémetiben egy közepes méretű üzlet, vállalkozás hirdethetne, a nagy, nemzetközi üzletláncok helyi kirendeltségeiről nem is beszélve. Egy évszázad alatt nagyot váltott felénk a világ, a folyamatosan növekvő, szélesedő, differenciálódó kínálat, a néhány év alatt korszerűtlenné váló használati cikkek állandó cseréje olyan vásárlási kényszerehelyzetek kialakulásához vezetett itt is, és másutt is, hogy az már lassan követhetlenné válik. A szerény kínálat, a hiánykereskedelem degradál, létbizonytalanságot szül, a túlkínálat összekever, megszedít, habzsolóvá tesz. Az ésszerű, járható, elérhető középútra úgy tűnik, még jó ideig várni kell.

Muhi Sándor

Mindenféle szemüvegek, Zvickerek, Lorgnettek.
20—30
3—6

Arany, ezüst, Nikl zsebórák,
Inga fali, ébresztő órák
nagy választékban kaphatók
Deák tér 26. szám,
Feiszthuber János órásnál.
pontosan szabályozva, valamint szám-
lőveg javításokat gyorsan készítek.

Órajavításokat

Apa-anyagyerek viszonyok a XXI. században

Sokszor mondjuk a mai világra, hogy felgyorsult. Fogyasztói társadalomban élünk, melynek egyik legfontosabb értékmérője a pénz. Az anyagi gyarapodás érdekében a felnőttek egyre többet dolgoznak, és az életük a bolti vásárláshoz hasonlóan instanttá válik. A megkeresett pénzünkért termékeket vehetnek, és lassan az az érzésük támad, hogy az emberi kapcsolatok is ilyen módon megvásárolhatóak. Drága nyaralásokra költenek, a gyerekek megveszik a drága játékot, de a várt hatás gyakran elmarad. Kényszeredetten próbálják jól érezni magukat, mégsem sikerül. A

legnagyobb probléma, hogy a gyerekek is ebben a szemléletben nőnek fel. Az iskola után különórákra járnak, a nap végén pedig hullafáradtan érkeznek haza. Mindezek mellett egy új jelenség is tapasztalható a XXI. században.

A gyerek átvette a családban az irányító szerepet.

Mit lehet tenni? — kérdeztük dr. Tallián Krisztián pszichiátert.

— „Fordított világban élünk” — hangzott el egy értelmiségi beszélgetésen, melynek az volt a témája: *minek a következménye, és hova vezet az, hogy a családban legtöbbször a gyerek dönt, a szülői szerep nem más, mint a gyerek vágyainak a beteljesítése. Te hogyan látod ezt?*

— Onnan kell kiindulni, hogy a családban felborult — most ne nevezzük hierarchiának — a tiszteleten alapuló viszony a gyerek és a szülő között. Nem lehet azt mondani, hogy az értelmiségi családokra vagy az átlag családokra jellemző ez a változás. A szülők mindent megtesznek a gyerekért, igyekeznek biztosítani a felhőtlen boldogságát, ez a hozzáállás nagyon el tud menni végletekig. Ennek az a nagy hátulütője — amit én több mint tízéves pszichiáteri munkám során tapasztalok —, hogy amikor felnőtt a gyerek, akkor lehet észrevenni, hogy egy hibásan kialakult értékrendszere van. Felnőtt korában is azt hiszi, hogy továbbra is körülötte forog a világ, neki minden

kijár, nincs felelőssége, mert nem alakul ki a felelősségtudata. Társadalmi szinten is oda jutunk, hogy az emberek nem érzik a felelősségtudatot, mert nincs egy tiszteleten alapuló viszony különböző korosztályok között. Ezért van az, hogy a szülőnek a szava nem számít, hogy a nagyszülőket abszolút semmibe veszik. Ez nemcsak családon belüli, hanem társadalmi probléma is, ami a jövőben még súlyosabb társadalmi problémát is okozhat. Szerencsére ez nincs így minden családban, sok helyen van egy egészséges viszonyulás szülő és gyerek között, ott, ahol a szülő tudja tartani a „gyeplőt”, vagyis az értékrendszer a szülő által van megszabva és következetesen betartva. Ehhez viszont mind a két szülőnek egyformán kell hozzáállni, példát kell mutatni, hogy a gyerekek legyen honnan megtanulnia, hogy vannak határok. Nagyon veszélyes hozzáállás az, hogy a gyerek mindent azonnal megkapjon. Nem szabad eljutni oda, hogy kialakuljon egy ÉN-központú nézőpont. Ha

ez megtörténik, a gyerek soha nem fogja elfogadni valaki másnak a véleményét, ami az övével szemben áll, vagy nem egyezik meg az övével.

— *Hogyan alakul ezeknek a fiataloknak az élete?*

— Ezek a fiatalok nem tudnak párkapcsolatban élni, mert nem tanulnak meg alkalmazkodni. Emiatt egész életükben nehézségeik lesznek. A család arra való, hogy a gyerek, mire felnőtt, megtanulja a szerepeket. Itt nem csak a családon belüli szerepekre gondolunk, hanem a társadalmon belüli szerepekre is. A gyerekek tudnia kellene, hogy van egy szabályrendszer, amihez igazodni kell, el kell fogadni azt, hogy a család többi tagjainak is van véleménye. Aki ezt nem tanulja meg, és csak a saját szemszögéből látja a világot, nem alakul ki benne az a képesség, hogy elfogadja a másik szempontját, a mások elvárásait, a mellette élő társ kívánságait. Ilyen esetekben a házastársi- vagy a párkapcsolatban nem jelenik meg az, hogy ahhoz, hogy kapjon, előbb adnia kell. A párkapcsolat jó működéséhez néha fel kell adni a saját szempontjainkat, ha a helyzet úgy kívánja. Azok a fiatalok, akik állandóan gyerekszerepben vannak tartva, nem tudnak felnőtté válni, mert minden kívánságuk teljesül. Nincsenek olyan helyzetbe hozva, hogy önállóságot és felelősségtudatot tanuljanak.

— *Azt is tapasztaljuk, hogy eltűnnek a férfi és nő szerepek. Ez milyen irányba befolyásolja a párkapcsolatokat?*

— A legtöbb nehézséggel az egyszerű gyerekek találkoznak, ilyen esetekben a gyerek nem kapja meg a családmódellet. De nagyon sok olyan család is van, ahol nincs egyensúly az apa és az anya között. A gyerek szempontjából egyformán káros, ha az apa vagy az anya irányítja a családot, a gyerek nem látja azt, hogy a szülők bizonyos dolgokat megbeszélnek. A gyerek számára nagyon fontos, hogy harmonikus párkapcsolatban nőjön fel, ez határozza meg a pszichés fejlődését. A férfiaság és a nőiesség nem csak genetikai örökségek, ezeket elsősorban tanulják

a gyerekek, és azt tanulják meg, amit otthon látnak. A gyerek számára az is káros következményekkel jár, amikor a szülők nem egymással beszélnek meg a családi ügyeket, hanem az anya a lányával, az apa a fiával. Ezek a gyerekek, amikor párkapcsolatba lépnek vagy házasságot kötnek, nem lesznek alkalmasak a problémamegoldásokra.

— *Nagyon sok szülő képtelen pozitív példaképpé válni, képtelen változtatni a magatartásán, a házastársához vagy a gyerekeihez nem tud megfelelő módon viszonyulni, de igyekszik szavakkal nevelni, megmondani azt, hogy a gyerekeknek hogyan kell viszonyulnia dolgokhoz. Ez milyen hatással lesz a gyerekekre?*

— Van egy nagyon jó kifejezése a pszichiátriának, ez a kettős kötődés. Nem lehet az, hogy a szülő egyet mond és ő maga mást csinál. A gyerek alapjában véve hűséges a szülőkhöz — mind a két szülőhöz —, de ha azoknak nincs egy következetes viselkedésük, ami úgy a szavakban, mint a tettekben lefedi a valóságot, akkor a gyerek tudatában és lelki világában egy nagy összevisszaság alakul ki, és nem fogja tudni eldönteni, hogy mi az igazság. Ez akár pszichés betegségek kialakulásához is vezethet.

— *A gyerek mindig a könnyebbet választja. Mindig a mellé a szülő mellé áll, aki többet megenged. A szülőnek arra is vigyázniuk kellene, hogy egészségesen viszonyuljanak a gyerekekhez. Mi erre a megoldás?*

— Ez minden gyerekénél is van. És a felnőtteknél is. Az emberi természet olyan, hogy mindig az egyszerűbb és a könnyebb utat választja. Ha egy szülő következetesen megpróbál egy szabályt betartatni, a másik pedig mindig felajánl egy kiskaput, akkor az a szülő lesz a kedvenc, az után fog menni a gyerek, mert egy könnyebb megoldást javasol. Ez is nagyon káros lehet, mert az ilyen gyerekekben nem alakul ki a normális szabályrendszerhez való viszony. Ha gyerekkorában mindig van egy kiskaput, akkor felnőttként is mindig a kiskaput fogja keresni, egész életében megpróbálja elkerülni a felelősségre

Folytatása a következő oldalon

Napjainkban az elektronikai kütyük — táblagépek, telefonok — használatával háttérbe szorult a mesék és versek olvasása, mindenki tapasztalhatja ezek alulértékelését a digitalizált világgal szemben. Egyes szülők bébiszitterként alkalmazzák ezeket az eszközöket, és olyan szülők is vannak, akik jó szándékkal, fejlesztő céllal — a műveltség növelése — ültetik tévé elé gyermeküket, bízván abban, hogy így sokkal több információt kapnak és sajátítanak el. Az információáradat ténye valóban igaz, a gond azonban a feldolgozásban van. Egy kisgyermeknek rengeteg feldolgozni valója van, a belső és külső képek feldolgozása azonban nem egyformán történik. A belső képkészítés a külvilág eseményeinek, memóriánkban tárolt információknak és az érzelmi feszültségeknek az eredményes feldolgozása, beépítése a személyiségünkbe, amit szaknyelven elaborációnak nevezünk. Verselés, mondókázás és meseolvasás közben a gyerekek auditívan kapják az információkat, amelyekhez ők rendelik a képeket, míg az elektronikai gépek, „készen előállítva” küldik a sok kész képi és auditív információt. Dr. Vekerdy Tamás pszichológus egyik írásában így fogalmaz: „Ami a képernyőről lejön, például a felvillanó reklám, az az agy felszínén kapirgál, intellektuális izgalmat okoz, de kihagyja a mélyebb, a kéreg alatti részeket, ahol az eredeti érzéki benyomások tárolódnak, érzelmi színezettel. Márpedig azok nélkül a központi idegrendszer működése egyoldalú lesz, „kiszárad”, egyre érdektelenebbé válik. Ez, ha túl korán következik be, komoly problémákhoz vezet.” Tehát a külső kép nem járul hozzá a feldolgozáshoz, sőt, feldolgozhatatlan információkkal árasztja el és blokkolja a belső képkészítést. Gondoljunk csak bele, ez a „digitális bébiszitter” küldi a sok információt feléjük, csak az a gond, hogy ezt a gyermek agya nem képes még feldolgozni.

Akkor mégis mi az, ami segítene a gyermek fejlődésében?

A válasz egyszerű: olyan anyagok feldolgozása, amelyek a belső képalkotásra alapoznak. A verselés, mondókázás és a meseolvasás egy komplex élménynyújtás, amely megdolgoztatja a gyermek képzeletét, hiszen nem látja el vizuális ingerekkel. A gyermek az, aki a hallottak alapján a mesebeli országot, lényt/gonoszt/hóstit megalkotja, csak annyira jeleníti meg magának,

amennyire azt ő képes feldolgozni. Ennek kapcsán megemlíteném a sokak számára ismert „cuki és szórakoztató” rajzfilmet, a Tom és Jerryt, amit — mellesleg jegyzem meg — előszeretettel vetítenek bevásárlóközpontok éttermi részén, ahol a gyermek széken való helyzetének a megtartása a cél. Szomorú. Véleményem szerint az említett rajzfilm a legkárosabb TV-mesék listájában szerepelhetne. Mi az amit a gyermek lát? Brutalitást, agressziót, cselszövést, menekülést, üldözést stb. Ön szerint mit adhat ez a gyereknek? Ebből egy hároméves gyerek mit érthet? Szándékosan írtam három évet, de írhattam volna sokkal kevesebbet, hiszen mára a tévéztetés sajnos már csecsemőkorban elkezdődik. „Szokja a hangokat” — szoktam hallani az indoklást... Persze, szokja csak, de mi lenne, ha élő, hús-vér emberi hangot szokna? A gyereknek is jobb lenne, hiszen mélyítené a szülő-gyerek kapcsolatot, a kötődés és biztonságérzet kialakulását, amelynek nagyon fontos szerepe van a felnőttkori kapcsolatok kialakításában és egy egészséges személyiségfejlődésben. Másrészt pedig a szemtől szembeni kommunikáció az, ami nagy hatással van a gyermek beszédére. A gyermekek látják és megtanulják, hogy amikor az emberek hangokat adnak ki (beszélnek), akkor mozog a szájuk. Ezt utánozzák ők is le. Nyilván később értik meg, hogy minden hangot különböző ajak- és nyelvmozgás kísér, de addigra a beszéd a legtöbb esetben beépül a mindennapi életükbe. A verselés, mondókázás, meseolvasás erkölcsi, értelmi és érzelmi fejlődést is elősegít, valamint fejleszti a nyelvi és a kommunikációs képességeket az irodalom esztétikai, művészi hatásaival.

Mit tehet a szülő?

A csecsemők első életévükben sokat alszanak, így az az idő, amikor a baba fent van, mindenképpen az anyukával, apukával való kapcsolatról kell hogy szóljon. Ebben a korban a külső képforrások megszüntetését ajánlanám, illetve kiváltanám a szemtől szembeni kommunikációs formákra. A későbbiekben, amikor a gyerek már többet van ébren, nyilván jobban igényli a foglalkozást, az „okosítást”. Erre ajánlom az ölbéli gyermekjátékokat, höcögtetőket, lovagoltatókat, mondókákat, rövid állatmeséket (a kisebbek az állatokról szóló meséket preferálják), éneklést. Nagyon sok típusú ölbéli játék létezik, amely a beszéd modellnyújtásán túl a ritmus, a testtudat, a játék, a szociális kapcsolatok, az értelmi és érzelmi világ bővítésében és elmélyítésében nyújt nagy segítséget. Nagyobb korban megjelennek a terjedelmükben hosszabb és nagyobb értelmi szintet igénylő versek, mesék, majd a gyermek maga is megtapasztalhatja az olvasás varázsát. Nyilván ebben a korban lehetetlen a digitalizált világot kikerülni, az eltiltásnak pedig több negatív hatása is lehet. Másrészt a világról alkotott jövőképünk mellett nem is kell elvágni ezt a vonalat, de a mennyiséget és a minőséget továbbra is válogassuk meg: mit és mennyi ideig néz. A folyamatos hozzászoktatás gyümölcse az értelmi, erkölcsi és érzelmi fejlettség mellett a szépen szavaló, olvasni szerető gyermek, aki a szülők büszkesége. Ki ne vágya erre? Felnőtté válásukat végigkíséri ez az otthonról hozott érték, amely egy nagyon jó alapot nyújt az életben való siker felé.

Reszler Brigitta
pszichológus

Folytatás az előző oldalról

vonást. Itt ismét a szülők vizsgáznak abból, hogy mennyire képesek változtatni viselkedési módjukon önmaguk és gyerekek érdekében.

— Szomorú megállapítás az is, hogy a mai fiataloknak nem fejlődik az érzelmi világuk.

— Nagyon sok függ attól, hogy a szülők, milyen viszonyt ápolnak egymással és a gyerekekkel. Sajnos egyre kevesebb időt töltenek a szülők egymással és a gyerekekkel is. Ennek a hozadéka az, hogy a gyerekeknek nincs honnan eltanulnia az érzelmi élet alapjait. Ezért van az, hogy a fiatalok a digitális világból vagy egymástól tanulják meg a nem mindig jó dolgokat. A gyerek érzelmi fejlődését sokan már elég korán rábizzák a TV-re, az internetre, utána csodálkoznak, hogy nem úgy alakulnak a dolgok, ahogyan kellene. Ha nem megfelelő a szülő-szülő és a szülő-gyerek kapcsolat, akkor nem fejlődhet ki egy egészséges lelkű gyerek, ifjú, majd felnőtt. Ne csodálkozzunk utána, hogy egy érzelemszegény világban fogunk élni. Valahogy leszűkült az érzelmeik kifejezésének a tárháza, ha van is érzelmek, azt nem tudják kifejezni.

— A fiatalok körében egy másik szó is észlelhető, a zsarolás. Ez mennyire jellemző?

— Gyakran előfordul, hogy a gyerekek olyasmivel zsarol, hogy elmegy otthonról, öngyilkos lesz, és sok más zsarolási módszerrel próbálja kézben tartani a szülőket. Ez már annak a jele, hogy valahol elcsúszott a nevelés. Egy iskoláskorú gyereknél, ha kialakult egy zsarolás módszer, akkor azt már nehéz helyrehozni. Nem szabad eljutni addig, hogy a gyerek akár elgondolkozzon azon, hogy zsarolja a szülőt. Ha a gyerek sikeresen használja a zsarolást, akkor nem volt a szülő és a gyerek között egy egészséges érzelmi viszony. A zsarolás egy önző szemlélet, amikor valakit felhasználva akar az illető saját számára elérni valamit. A gyerek nem gondol arra, hogy a saját szüleit felhasználva viszi véghez a szándékát, ami kegyetlenségnek is nevezhető. Sajnos a szülő is használ zsarolási módszereket a gyerekével szemben. Nem kapod meg ezt, ha nem csinálod azt. Sok olyan példa is van, hogy a szülők egymást zsarolják. A gyerek nem kitalálja ezeket a módszereket, hanem valahonnan elcseni. A gyerek mindent eltanul a szülőtől anélkül, hogy azt a szülő észrevenné.

Az eredmények később mutatkoznak meg.

— Milyen következményei lehetnek annak, ha a gyerek mindent megkap a szülőktől?

— Elsősorban az, hogy nem lesz egy egészséges értékrendje. Nem fogja elfogadni azt, hogy valakinek lehet más véleménye mint az övé. Egy ÉN-központú, önző személyiség válhat belőle, állandóan elégedetlen lesz. Elképzelhető, hogy később, amikor ő maga kell előteremtse mindazt, amit addig megkapott, képtelen lesz rá. Nagyon kellemetlen lesz az, amikor rá fog döbbenni, hogy az élet nem kínál mindent tálcán, azért valakinek dolgozni kell. Az a gyerek, akinek mindent megadnak a szülei, előbb-utóbb csalódnai fog. Ez a csalódottság pszichés problémákat is okozhat, de sok más káros következménye is lehet. Ezeknek a fiataloknak a párkapcsolatokban sem lesz stabilitás. Ahhoz, hogy két személy kiegyensúlyozott párkapcsolatban éljen, tudni kell adni. Nagyon sokan mindent elvárnak, de nem hajlandók adni és bizonyos dolgokról lemondani. Mindig azt a társat keresik, akitől mindent megkapnak, mint sokáig a szülőktől, de az ilyen társ nagyon ritka.

— Én egyre mélyebb meggyőződéssel

vallom, hogy minden házasság az égből köttetett, viszont a két fél érzelmi és értelmi szintjétől függ az, hogy milyen módon képesek élni ezzel a kötődéssel, ezzel a lehetőséggel. Véleményed szerint milyen mértékben függ egy házasság sikere a két fél érzelmi és értelmi szintjének az összehangolódásától?

— Nagyon nagy mértékben. Az égből köttetett házasságok szerelemre alapozódnak. Az alapoknál még nem igazán játszik meghatározó szerepet az értelem, itt még az érzelmeik összehangolásán van a hangsúly. Az értelmi szintkülönbség akkor jelentkezik, amikor az érzelmi oldalon is itt-ott megjelennek a különbségek, jelentkeznek az elvárások, szükségessé válik a kompromisszumok megkötése, mert a gyakorlatban sok minden másként alakul, mint ahogy azt a felek a kezdeti fellángolásban elképzelték. Ahhoz, hogy az érzelmi kötődések megmaradjanak, sokat kell egyeztetni, és úgy közeledni egymáshoz, hogy az mindkét fél számára elfogadható legyen. Itt már nagy szerepet játszik az értelem és az értelem egybehangolása. Ennek az egybehangolásnak a sikere vagy sikertelensége határozza meg majd a gyerek jövőjét.

Elek György

Obeliszk

Az elkövetkező sorokkal, melyek természetesen szubjektívek és elfogultak, egyszervolt iskolámnak szeretnék sok hálával emlékoszlopot emelni, mert bár jó régen zajlik körülöttem az élet, a mai napig is úgy érzem és gondolom, hogy értelmi lényemnek a kusza szálai jórészt ott gyökereznek.

Szatmárnémetiben jártam magyar iskolába, és 1957-ben érettségiztem tíz osztályból, jócskán a tizenhetedik születésnapom előtt. Iskolaidőmben még erősen érződött a háború utáni szegénység, és sajnos már bimbózott a kommunizmus büdös virága, az erdélyi magyarság egén pedig gyülekezni kezdtek a fekete felhők. Az iskolánkat fiúliceumnak neveztük, bár közben a hivatalos neve többször is változott, ennek a jogi utódja a mai Kölcsey Ferenc Főgimnázium, a helye pedig a mostani Szatmárnémeti Református Gimnázium épülete volt. A koedukációs iskolák, fiúk, lányok együtt, csak 1956 után váltak általánossá, addig volt Szatmáron magyar nyelvű lánylíceum is.

Emlékeim szerint szinte valamennyien szerettünk iskolába, a tanulás „templomába” járni, mert a tanodánknak barátságos, biztosságos és gyermekszerető hangulata volt. A diákok őszinte tisztelettel voltak a tanáraik iránt, de a tanárok is, akik nap mint nap emberséget is tanítottak, tisztelték a diákokat, mindenki pontosan tudta a maga helyét az iskolában. Nem tudom, hogy létezik-e még ilyen iskola-kultúra manapság?! A tanárainkat nemcsak tiszteltük, hanem szerettük is, mert a magatartásukon mindig átsütött az „atyai” gondoskodás és aggodalom, hogy minket emberileg is megneveljenek. Hogy a szellemi hídacskaimon ma is visszajárok az iskolámba, és az iskola pallérozott gyermekének tartom magam, az egyedül csak az akkori tanári karnak az érdeme, senki másnak, annak a néhány tucat nagyszívű, nagylelkű és nagy tudású embernek, akik a legmordabb időkben is, többségük egyenes gerinccel, mindent arra tettek fel, hogy belőlünk tisztességes embereket faragjanak. Őket, a tanárainkat illeti meg hát az emlékoszlop, de több nagy tanárszemélyiségnek, például Antal Péternek, Tereh Gézának, de másoknak is ott kellene hogy legyen a réztáblácskájára a Batthyány sétány monolitjain is a sok „carturar” között, ha lenne, ki ez ügyben érdekvédelmünkre kelne.

Az osztályunkba sokféle gyerek járt, voltak értelmiségi családból, de még többen munkáscsaládból, néhány fiú pedig falusi volt, ők a bentlakásban laktak. Volt aztán köztünk egy nagyon szorgalmas cigányfiú, egy bárófi és egy nehézsúlyú pártembernek a fia is. A bárógyerek apja sáncot ásott egyszer az iskolaudvaron, mert más munkát nem kaphatott, mi csak éreztük, hogy valami nincs rendben, hiszen a fia oda se ment hozzá (otthon megbeszélhették előre), de akkor még nem ismertük az osztályharc fortélyait. Minden külső behatás nélkül a fiúk között egy nagyon egészséges egyenjogúsági és egyenlőségi szellem uralkodott, és sose került sor komolyabb összetűzésre, nézeteltérésre, ez is szépítheti a visszaemlékezést. Az akkori értékekre, a jó tanulásra, a sportolásra, de akár az írogatókra is a többiek elismeréssel néztek, az egyetlen dolog, aminek nem volt még jelentősége az egyszerű iskolában, az a pénz volt. Egyik osztálytársunk, a köszegremetei Dohi Árpád maga is megérdemel egy kis emlékoszlopot. Nála jártunkkor büszkén mutatta a faluszélen a bokrok közt rejtőzködő Széchenyi-emlékművet, ő maga úgy járt oda, mint a templomba. Magyar szakos hallgató lett Kolozsváron, és 1958-ban, a diáklázadáskor le tartóztatták, majd ellenforradalmárként 14 évre a jilvai földalatti börtönbe zárták, ahonnan az 1964-es politikai amnesztiakor szabadult. Mivel a szabadulásakor sem mutatott politikai megbánást, továbbra is megbélyegzett maradt, és egy idő után egy nyilvánvalóan megrendezett esetben meghalt. Mártír emlékét kis tábla őrzi a szülőháza falán.

A felső osztályokban az osztályfőnökünk és egyben a magyartanárunk a karizmatikus lelkesületű Gál Elemér volt. Különös képességgel

rendelkezett, hogy a sokféle gyermekkel egyedi kapcsolatokat teremtsen, és ez által a jó irányba terelgesse őket, azzal a céllal is, hogy a diákjaiból tisztességes magyar emberek serdüljenek. Titokban és kockáztatva még magyar történelmet is tanított nekünk. Egy dolgozatírásakor azt mondta, hogy: — Fiúk, én itt csak zavarok. Dolgozzatok, az óra végére majd visszajövök. Azzal sarkon fordult és kiment. A fiúk figyelmét egy kicsit elvonta, hogy végig figyelték, nem puskázik-e valaki, mert azt laposra vertük volna! Néhányan az osztályból írogattuk, ebből aztán a tanár úr irányításával egy irodalmi kör szerveződött megbeszélésekkel, felolvasó délutánokkal, ezeknek már közönsége is volt. Tizedik osztályban aztán rendeztünk egy kétórás előadást saját egyfelvonásosokból, versekből, jelenetekből, humoreszkekből, amelyeknek olyan nagy közönségsikere volt a városban, hogy meg kellett ismételni. Gál Elemér üdöztetésekben is részesült, mert abban az időben ki nem állhatták a párton kívül lelkesedőket, a végén az országból is távoznia kellett. Alsóbb osztályokban magyartanárunk volt még Antal Péter, egy hatalmas szellem, és a nagyon barátságos, széplelkű Ligeti László is. Utóbbival, aki neves asztaliteniszező is volt, egy nyáron Felsőbányán táboroztunk, és ott a tanár úr meg egy szőke szigeti tanárnő ropant nagy vonzalommal mosolyogtak nagyokat egymásra. Egyik nap aztán a reggeli tornánál jön teljesen magába roskadva és depressziósan az előző napon még roppant jókedvű, hódító férfiú, és szinte sírva azt mondja nekünk: — Borzasztó dolog történt, fiúk! Az este megjött a feleségem!

A magyartanítás és tanulás kapcsán szót kell még ejteni az iskola könyvtáráról. A hatalmas könyvtár a református gimnázium öröksége volt, tele ritka és értékes könyvekkel, például kézírásokkal, de voltak komoly orvosi könyvek és értékes atlaszok is. A könyvtáros abban az időben id. Nagy Béla nyugalmazott tanár volt. Az ötvenes évek közepén aztán a könyvtár nagy részét, főleg az értékeket „kiselejtezték” és máig ismeretlen helyre szállították.

Iskolás éveim alatt a matematika, fizika és kémia tantárgyak voltak a legfontosabbak, mert aki tovább akart tanulni, annak főleg a különböző mérnöki és műszaki egyetemeken kellett gondolkoznia, hiszen a felvételikben az összes egyetemi helyek 95%-a ezekre szólt. De a különböző technikumokhoz is ezek a tantárgyak kellettek, sőt még az orvosi egyetemen is felvételizni kellett fizikából és kémiából. Matematikából Dobos Ernő volt a tanárunk, ő egy roppant kiegyensúlyozott, megfontolt, nagy tudású és szimpatikus férfi volt, aki atyai jóindulattal viselkedett a diákokkal. Sajnos meghalt autóbalesetben elég fiatalon. Az iskolának, de akár az egész tartománynak is Tóth László volt a legsikeresebb matektanára, engem nem tanított, de voltam a csapatával a bihari hegyekben, és két családtagomnak is ő volt az osztályfőnöke. Az 1955–56-os tanévben hárman jutottunk be Szatmárról a matematika olimpiász országos döntőjébe, a bátyám, egy eminescus fiú és jómagam, de Cavasi tanár csak a román fiút vitte el Bukarestbe, esküdözött aztán, hogy minket valahogy „otthon felejtett”.

A fizikát Czibalmos Lászlótól tanultunk, roppant nyugodt és alapos ember volt, minden kísérletet a zsebében hozott apró miegymással, szeggel, gyufásdobozzal, zsinórokkal, drótokkal mutatott be, aki figyelt rá, az már tudta is a fizikát. Szokása volt, hogy mikor a katedrán ült, a zárt asztal fedésében gyakran rendezgette a férfiasságát, de ezt mi egyáltalán nem vettük zokon, hiszen egyébként nagyon jó ember volt. Történt egyszer aztán, hogy kicserélték a katedrán az asztalt, és az már nyitott volt elől, hát mit mondjak, az osztály egész órán röhécselt. Óra végére aztán észrevette a tanár úr is az új asztalt, csak csóválta a fejét egy ideig és hűmögött nagyokat.

A kémiatanárunk Haller Ferenc volt, ő később kilépett a tanügyből, és kémikusként dolgozott tovább a gázvállalatnál. Kémiaórákon rendszeresen mutatott be kísérleteket is, nagyon szórakoztató volt, hogy a vegyi reakciók eredményei soha nem olyan színűek lettek, mint amilyenek azt ő előre beharangozta, lehetséges, hogy szennyezettek voltak a vegyszerek. A végén már ő is csak

mosolygott a dolgon, és szinte kíváncsian figyelte a kísérleteknél, hogy na, most mi lesz?

A természetrajzi tantárgyak kapcsán Terebcsi Sándor maradt meg az emlékezetemben, aki nagyon jó tanár volt, és talpig úriember, nem hiszem, hogy volt valaha is haragosa, mert rosszat soha senkivel nem tett. Fantasztikus természetrajzi szertára volt az iskolának, örökség volt az is, mint a könyvtár, gyakran bevitt oda minket, volt ott kitömött krokodiltól kipreparált emberi karig a világon minden. Néhányunkban valamért megbízott, és elmondta diszkrétan, hogy a szertár mennyezeti érő polcai a régi tanári szoba értékes falfestményeit rejtik a rosszindulatú szemek elől. Jó színész is lehetett volna a tanár úrból, egyszer láttam Haynauként a Kőszívű ember fiaiban, fantasztikus volt. Sajnos ő is fiatalon távozott közülünk.

A nyelvtanulásra az én időmben még nem fektettek túl nagy hangsúlyt, a románra sem. Több romántanárunk is volt, Csengeri Gyula például egy nagy műveltségű, jellegzetes személy volt, aki éles helyzetekben nagyon könnyen felkapta a vizet. Talán magyarozatként egyszer elmesélte, hogy stuka (zuhanóbombázó) pilóta volt a háborúban, és ott mentek tönkre az idegei. Német nyelvre Koós Ferenc, oroszra pedig Villányi Tibor tanár urak okítottak, mindketten áldott jó emberek voltak, igazi példaképei az ifjúságnak.

Diákkoromban nem volt még TV, számítógép, táblagép és mobiltelefon, nekünk még vezetékes telefon se, ezért aztán időmilliomosok voltunk, mindenre jutott az időnkből, és mai szemmel nézve elképzelhetetlenül sokat beszélgettünk. Volt színházberletünk, strandra jártunk (drága jó Jelenik-strand!), udvarolgattunk, nyaranta az erdőket jártuk és sokat sportoltunk a profizmus minden igénye nélkül, csak úgy. Az iskolában Weber György volt a tornatanár, aki kosárlabdázókat, szertornászokat és néhány atlétát irányított, de egyébként mindenre rányomta a bélyegét az iskolaigazgató labdarúgó mániája, az iskolaudvar is ennek megfelelően alakították ki. Az igazgató különben egy nagyon kis kaliberű, bárdolatlan, kultúrahiányos, jelentéktelen személy volt, még a nevére sem emlékszem pontosan, mindenki csak Janónak mondta. Ő bizony nagyon kilógott az iskola elit tanári karából, pláne mikor úgy üvöltözött, mint egy pávián. Jó nagy pártagsági könyve lehetett, ha odatették igazgatóknak. Évekkel az iskola után találkoztam vele, pedagógus (nevelő!) volt akkor a Gazdasági Líceumban, akkor szabadult a börtönből, mert elsikkasztott sokévi pénzbeli szülői hozzájárulást, és meglopta a bentlakó gyermekek ételmét is.

Emlékképeim még az iskolából az ott lakó kapuőr, a több mint másfél mázsás Mészáros Erzsike néni, Pruzsinszky néni, az iskolanővér, aki anyáskodásával gyógyíttatta a gyermekek bajait, és egy aprócska termetű iskolaszolga, aki számos kreol árnyalatú gyermekével az iskolaudvar végében lakott egy kis házban, a mai új épület-szárny helyén.

Az 1956–57-es tanévtől, nyolcadik osztályig már lányok is jártak az iskolánkba, de mi akkor már elkészülőben voltunk, és főleg az érettségig, meg az azután következőkön járt az agyunk. Miért, miért nem, abban az időben még egyáltalán nem volt divat az iskolákban a jövőtervezés, mindenki egyénileg, 16–17 éves fejjel kellett eldöntse, hogy hogyan is tovább.

Érettségi előtt, 1957-ben Kölcsey Ferencről nevezték el az iskolánkat, nagyon szép és meghatározó esemény volt, ünnepségsorozatot szerveztek meghívottakkal és vendégekkel, diplomák és emlékérmek készültek, gyönyörű szép napsütéses idő volt, mindenki azt hitte, hogy ez már így is marad.

Ma már nem ilyen hangulatúak az iskolák, mások a tanárok és mások a gyermekek, mindenfélét lehet erről hallani, de ezt olyannak a tiszte elemezni, aki minden nap benne él. Nemrég olvashattuk, hogy a szatmári diákvezér, mert már ilyen is van, azt nyilatkozta, hogy a tanárok, ha nem akarják, hogy órák alatt mindenki a mobiltelefonját nézze, tartsanak annál vonzóbb és érdekesebb előadásokat! Bennem ez roppant rossz érzést és aggodalmat keltett, ezért is menekültem vissza egy időre egyszervolt iskolám léleknyugtató emlékeibe.

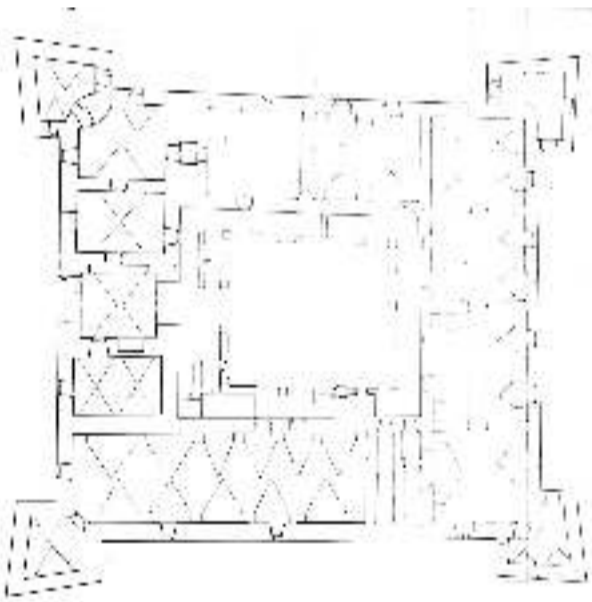
Dr. Zagyva Miklós

Az aranyosmeggyesi Lónyai-kastély épülete és története

15. oldal

A település nevének „aranyos” jelzőjét a hagyomány a kastély egykori pompájából eredezteti. A nagyterem aranyozott díszítésű mennyezetét és ezzel együtt a berendezés, a belső díszek gazdagságát őrizhette meg így a közemlékezet. Mindez az idők során az enyészetté lett, a település központjában az egykori kastély épületéből ma már csak rom maradt. Azonban e romos épület még ebben az állapotban is lenyűgöző és figyelemre méltó, a megmaradt faragott kőkeretek részletei még felidéznek az egykori díszítés gazdagságát. E rövid ismertető is abból a szándékból született, hogy a fennmaradt emlékek és források alapján számba vegyük a kastély történetét és egykori értékeit. Az utóbbi évtizedekben több terv is született a kastély állagmegőrzésére és helyreállítására, de ezek egyike sem hozott konkrét eredményt. Remélhetőleg ezeket az erőfeszítéseket előbb-utóbb siker koronázza, de addig is a történész-régésznek végeznie kell a dolgát és, mintegy megelőző kutatásként, össze kell gyűjtenie a kastélyra vonatkozó történeti forrásokat. Ezzel is segíteni szeretnénk a kastély mielőbbi megújulását és azt, hogy jövője is méltó legyen „aranyos” múltjához.

A fellelt írott források, képi ábrázolások, az előkerült régészeti leletek és a megmaradt épületdíszek egyöntetűen azt igazolják, hogy a kastély épülete méltán érdemelte ki a kortársak és az elkövetkező nemzedékek figyelmét. Tehát, a

következőekben az épület bemutatására törekszünk és történetét röviden ismertetjük.

Aranyosmeggyes az Avas vidék és a Szamos határán fekszik, neve az itt a Szamos folyóba torkolló Meggyes pataktól származik. A folyón átvezető gázló közelsége miatt Meggyes központi szerepet játszott a vidéken, mivel ez volt a legfontosabb átkelőhely a folyón Szatmárnémeti és Erdőszáda között. Története összefonódik Szinér várával (Szinyérváralja), mivel a vár a meggyesaljinak is nevezett uradalom központja. A 13. század végén Szinér és Aranyosmeggyes a Pók nembéli Móricok kezébe került: A család kihalásáig, 1492-ig, birtokosa marad a településnek és a köréje szervezett uradalomnak. A család a meggyesi vagy meggyesalji előnevét is az itt felépített rezidenciája után kapta.

A Móric család birtokában, Aranyosmeggyes gazdaságilag komoly fejlődésnek indult. A település egy nagy kiterjedésű uradalom központja lett és mezővárosi rangot nyert. A helység központjául szolgáló piactéren felépült a birtokosok lakóhelyéül szolgáló udvarház, amelyet először 1484-ben említenek a források. A Móric család magvaszakadtával az uradalom nagyobb részét, a kastéllyal, leányágon a Báthori család szerzi meg, míg kisebb birtokrészek a Perényiek és a Drágfiak birto-

kába kerültek. A 17. század elején a Báthori család is kihalt fiágon és a kastélyt, tartozékaival, Lónyai Zsigmond örökölte az anyja révén.

A kastély főkapuján olvasható felirat szerint a ma álló kastély(rom) Lónyai Zsigmond főispán 1630-as építkezéseihez köthető. Ezt egyébként alátámasztja az épület egységes koncepcióra valló elrendezése és a díszítések azonos stílusa. Az építető Lónyai Zsigmond, Bethlen Gábor és I. Rákóczi György fejedelem közvetlen környezetéhez tartozó tanácsúr és diplomata volt, Kraszna, majd Bereg vármegye főispáni tisztségét viselte.

Bethlen trónra lépte után meginduló építkezési hullám során, magának a fejedelemnek és környezete főurainak megrendelésére, az olasz késő reneszánsz építészetének elméleti elképzeléseit megvalósító szabályos alaprajzú kastélyok sorozata jött létre. Így Aranyosmeggyes 1630 körüli évtizedben kiépülő kastélya Alvinc, Nagyvárad, Radnót, Csíkszereda és Gyergyószárhegy főúri rezidenciái közé illeszkedik. Az erdélyi kötődést a kolozsvári kőfaragó-műhely jellegzetességeit mutató ajtókeretek is jelzik, de az ablakkeretek tagolásában és díszítésében, többnyire a királyi Magyarországhoz tartozó Szatmár vármegye határ-helyzetéből adódóan felvidéki hatások is kimutathatók. A kastélyt az 1630 körüli építkezések során árokkal, a sarkokon ágyúállásokkal bővített földsánccal erősítették meg.

Lónyai Zsigmond halálakor három leánya, és kisebb részben, a távolabbi fiági rokonság között oszlott meg a vagyona. A kastélyt felosztották az örökösök között, de igazi otthonként a három leány közül Lónyai Anna tekint a kastélyra. Anna előbb Wesselényi István felesége, majd korai megözvegyülése után, 1659-től Kemény Jánossal házasodik meg. A később fejedelem-

mé választott Kemény többször időzik Aranyosmeggyesen és 1662-ben bekövetkezett halála után ingóságait itt leltározzák fel.

1669-ben, Annát — már özvegy Kemény Jánosné — hűtlenséggel vádolják és birtokait elkobozzák. Ettől kezdve a forrásokban a lakatlanná vált épület folyamatos, lassú romlása követhető nyomon. Lónyai Anna elkobzott birtokait 1689-ben visszaadják, de az özvegy halála miatt már 1690-ben, a kastély ismét a Királyi Kamara birtokába került. II Rákóczi Ferenc parancsára az 1704-ben összeírt fiskális birtokok között a kastély háromnegyed részét, és a hozzá tartozó birtokrészeket Klobusiczky javakként említik, nyilván királyi adományként vagy zálogban kerülhetett e család birtokába, valamikor 1690 és 1703 között. A szabadságharc után ez a rész ismét kincstári tulajdonná vált. A fennmaradt negyedrészt továbbra is Csáky birtok.

A birtoklástörténet további fordulóit a kutatás jelenlegi állása alapján csak nagy vonalakban lehet rekonstruálni. Annyi bizonyos, hogy Wesselényi Ferenc 1740-ben öröklés révén, illetve addig az újra a fiskus kezére került részek kiváltásával, ismét az egész kastély birtokába került. A 18–19. század fordulóján a Teleki család öröklő a kastélyt, de mivel az nem szolgált a birtokos lakóhelyéül, fokozatosan romlásnak indult. Az 1920-as években vásárlás révén a kastély II. Károly, Románia későbbi királyának magántulajdonába került, majd állami tulajdonná vált. 1944-ben, a hadikórháznak használt kastély az átvonuló hadseregek tevékenysége során súlyosan megsérült és leégett. Ettől kezdve romos állapotban van, pusztulása egyre hangsúlyosabb, bár több állagmegőrzési munkát is folytattak.

Folytatása a következő oldalon

HELYTÖRTÉNET

Folytatás az előző oldalról

Az 1980–1990-es évekre az épület romlása még hangsúlyosabbá vált: ekkora több ajtó- és ablakkeret is kiesett helyéről. Ezekben az években tűnt el a címer is a főbejárat oromzatáról. A konkrét javítások viszont kimerültek abban, hogy fa gerendákból ácsolt állványokkal kitémasztották a nyílásokat. Ezzel lassították a további omlásokat és ideig-óráig megóvták a külső falsíkot. Újabb restaurálási és helyreállítási terv 2009-ben készült a Szatmár Megyei Tanács kezdeményezésére, de állagmegőrzési munkálatokra már nem került sor.

A restaurálási terv kidolgozása során lehetőség nyílt kisebb régészeti kutatásra, amely mindössze két kisebb, az épület külsején nyitott, egy 4x4 m (SI) illetve egy 4x3 m (SII) felületre terjedt ki. 2011 tavaszán, egy határon átívelő pályázat tette lehetővé, hogy roncsolásmentes prospekciós-kutatásokat végezzünk a kastély területén, ugyanekkor légi felvételek is készültek. Az akkor még sűrű növényzet megnehezítette a teljes terület vizsgálatát, így a kutatás a déli oldalra, pontosabban a DNY-i és a DK-i sarkokra összpontosult. A prospekciók eredményeinek ellenőrzésére a következő év tavaszán, 2012 májusában adódott lehetőség. Ekkor, a polgármesteri hivatal pályázata nyomán rendezték a kastély parkját, kiirtották a bozótot. A legfontosabb eredmény a kastély külső erődítésének azonosítása volt. A prospekciók és a felügyelet során sikerült azonosítani a kastélyt övező külső fal vonalát, valamint a sarkokon álló bástyák alaprajzát.

(Folytatás a következő számban)

Irodalom

Balogh Jolán: Az aranyosmedgyesi várkastély. Erdély. 38 (1941). 2. sz. 22–23.

Doby Antal: Lónyai család. Budapest, 1895.

Erdős Iudita: Castelul de la Medieșul Aurit. Monument al renașterii Transilvănene. Satu Mare – Studii și Comunicări. 4 (1980). 359–374.

Feld István: 16. századi kastélyok északkelet Magyarországon. A régészeti kutatások eredményei. Sárospatak, 2000.

Kovács András: Épületek emlékezete. Nevezetes épületek Erdélyben. Budapest, 2007.

Lux Géza: Az aranyosmedgyesi várkastély. A

magyar mérnök- és építészegylet közlönye. 5–6 (1942). 16.

Pap Béla: Az aranyos-megyesi vár rövid történeti vázlat. In: Az ország tükre. Budapest, 4 (1865). 38. sz. 430–432.

Victor Smigelschi: Castelul „Medieșul Aurit”. Arhitectura. 1939. nr. 4. 5–7.

Szócs Péter Levente: Adalékok az aranyos-megyesi kastély XVII. századi történetéhez. In: Emlékkönyv Kiss András születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár, 2003. 544–551.

Vahot Imre: Aranyos-Megyesi vár Szatmárban. In: A nagy világ képekben. I. Pest, 1855. 135–139.

Dr. Szócs Péter Levente

SZAMOS

Szamos

Politikai, társadalmi, közéleti, kulturális folyóirat
Kiadja a Szatmár Megyei Hagyományőrző
Forrásközpont, a Szatmár Megyei Tanács
támogatásával. ISSN 1223-8198

Készült a kolozsvári Garamond nyomdában.

Főszerkesztő: Elek György

Olvasószerkesztő: Elek Anikó

Grafika: Varga-Telegdy Evelyn

Számítógépes tördelés: Megyeri Tamás Róbert

E-mail: elekgyorgy2019@gmail.com